

وزارت معارف

تاریخ

صنف ۹

۱۳۹۸ هـ . ش

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی

کور د سولې کور د تورې — هر بچی يې قهرمان دی

دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو

د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو

ورسره عرب، گوجر دي — پاميريان، نورستانيان

براهوي دي، قزلباش دي — هم ايماق، هم پشه يان

دا هېواد به تل ځليږي — لکه لمر پر شنه آسمان

په سينه کې د آسيا به — لکه زړه وي جاويدان

نوم د حق مو دی رهبر — وايو الله اکبر وايو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

وزارت معارف

تاریخ

صنف نهم

۱۳۹۸
ه.ش

مشخصات کتاب

مضمون: تاریخ

مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی دیپارتمنت تاریخ نصاب تعلیمی

ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری

صنف: نهم

زبان متن: دری

انکشاف دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تالیف کتب درسی

ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامهٔ وزارت معارف

سال چاپ: ۱۳۹۸ هجری شمسی

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

پیام وزیر معارف

اقرأ باسم ربک

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکتایی را که بر ما هستی بخشید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتن برخوردار ساخت، و درود بی‌پایان بر رسول خاتم- حضرت محمد مصطفی ﷺ که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه‌گان هویداست، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسمی گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه‌های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراهای والدین، از عناصر شش‌گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می‌روند که در توسعه و انکشاف آموزش و پرورش کشور نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. در چنین برهه سرنوشت‌ساز، رهبری و خانوادهٔ بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعه نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می‌باشد.

از همین‌رو، اصلاح و انکشاف نصاب تعلیمی از اولویت‌های مهم وزارت معارف پنداشته می‌شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محتوا و فرایند توزیع کتاب‌های درسی در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه‌های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم، بدون داشتن کتاب درسی باکیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت.

برای دستیابی به اهداف ذکرشده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دلسوز و مدیران فرهیخته به‌عنوان تربیت کننده‌گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می‌گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، از هر نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پرورش نسل فعال و آگاه با ارزش‌های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت پذیری، با این نیت تدریس راآغاز کنند، که در آیندهٔ نزدیک شاگردان عزیز، شهروندان مؤثر، متمدن و معماران افغانستان توسعه یافته و شکوفا خواهند شد.

همچنین از دانش آموزان خوب و دوست داشتنی به مثابه ارزشمندترین سرمایه‌های فردای کشور می‌خواهم تا از فرصت‌ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفادهٔ بهتر کنند و خوشه چین دانش و علم استادان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، دانشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهیه و تدوین این کتاب درسی مجدانه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آن‌ها در این راه مقدس و انسان‌ساز موفقیت استدعا دارم.

با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مترقی دارای شهروندان آزاد، آگاه و مرفه.

دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

فهرست

عنوان **صفحه**

فصل سوم: رویداد های تاریخی افغانستان طی سال های ۱۸۸۰- ۱۹۷۳ میلادی ٤٥-٦٢

- نقش امیر عبدالرحمن خان در تحکیم قدرت مرکزی چگونه بود؟
- در رابطه به سلطنت امیر حبیب الله خان چه می‌دانید؟
- افغان‌ها چگونه استقلال خویش را از انگلیس‌ها به دست آورند؟
- دست آورد مسافرت‌های امان الله خان از چه قرار بود؟
- چگونه حبیب الله کلکانی به قدرت رسید؟
- آیا می‌دانید محمدنادرشاه چگونه به سلطنت رسید؟
- آیا می‌دانید که محمدظاهر شاه چهل سال سلطنت کرد؟

فصل چهارم: تاریخ معاصر کشور های همجوار افغانستان ٦٢- ٧٥

- در مورد چین یا پر نفوس ترین کشور جهان چه معلوماتی دارید؟
- آیا با تاریخ و سرزمین پاکستان آشنایی دارید؟
- آیا با تاریخ موقعیت جمهوری اسلامی ایران آشنایی دارید؟
- آیا درمورد کشور ازبکستان معلومات دارید؟
- آیا با مردم و تاریخ تاجکستان آشنایی دارید؟
- آیا با تاریخ و سرزمین مردم ترکمنستان آشنایی دارید؟

فصل اول

عوامل سیاسی، اجتماعی و اقتصادی افغانستان قبل از به قدرت رسیدن احمد شاه بابا

اهداف فصل اول

- آشنایی شاگردان با اوضاع اجتماعی، اقتصادی و سیاسی افغانستان قبل از به قدرت رسیدن احمدشاه بابا؛
- آشنایی شاگردان با نهضت‌های فکری افغانستان قبل از احمدشاه بابا؛
- آشنایی شاگردان با شخصیت‌های ملی و مبارز کشور قبل از احیای مجدد افغانستان.

عوامل سیاسی افغانستان قبل از به قدرت رسیدن احمد شاه بابا از چه قرار بود؟

در این درس به عامل سیاسی مؤثر قبل از به قدرت رسیدن احمد شاه بابا تماس می گیریم.

شاگردان آگاه استند که در قرن شانزده میلادی سرزمین ما دستخوش حوادث ناگوار سیاسی شد. زمینهٔ دگرگونی‌ها با مرگ **سلطان حسین بایقرا** فراهم آمد و دولت **تیموریان هرات** به وسیلهٔ **شیبانیان** فرو پاشید. در فارس به وسیلهٔ **شاه اسماعیل صفوی**، حاکمیت **صفویان** اساس گذاشته شد، در **هند محمد بابر** یکی از شهزاده‌گان **گورکانی** دولت بابری را تأسیس کرد. به این ترتیب دولت‌های شیبانی، صفوی و بابری محدوده‌های شمال، غرب و جنوب شرق کشور ما را در اختیار خویش درآوردند. تقسیم مناطق جغرافیایی، سرزمین ما را مدت دونیم قرن از وحدت و یکپارچه‌گی باز داشت. طی این مدت کشور ما میدان منازعه میان این قدرت‌ها شد و ارزش‌های فرهنگی آن کشور در حوزهٔ فرهنگی بر ما، اثر گذاشت.

مصارف لشکرکشی‌ها بر مشکلات داخلی روز افزون بود. مردم مجبور گردیدند تسهیلات سفرهای نظامی را فراهم گردانند. این فشارها عوامل شرایط مساعد را در برابر مهاجمین به وجود آورد. مخالفت‌های مردم افغانستان از حد تنفر به انزجار افزایش یافت. در نتیجه، احساسات آزادی‌خواهی و استقلال طلبی زیادتر گردید.

بایزید انصاری

خوشحال خان ختک

میرویس نیکه

مبارزات سیاسی از فعالیت‌های مخفی آغاز گردید و دامنۀ آن وسعت یافت. قیام‌های مردم برای بار نخست در **هرات**، **کندهار**، **اندخوی** و **بلوچستان** راه اندازی شد، با وجود آنکه قیام‌ها در یک محل خاموش می‌شد؛ ولی در جای دیگر بروز می‌کرد، به این ترتیب خاموش سازی کُلی آن ممکن نبود. در ولایات شرقی کشور نهضت‌های استقلال طلبانه آغاز گردید. که حداکثر اقوام مقیم در آن اشتراک داشتند. این گونه فعالیت‌های سیاسی با وجود آن که منتج به آزادی نگردید؛ ولی به مردمان آن محلات الهام داد، تا حرکتی را تحت نام نهضت **روشانیان** در تاریخ این سرزمین رقم زنند.

رهبری نهضت روشانیان را **بایزید انصاری** فرزند **شیخ عبدالله انصاری** عهده دار بود. وی علیه استبداد حکومت **مغلی**، مردم را به مبارزه دعوت کرد. حرکت روشانیان دارای خصوصیات سیاسی و مذهبی بود. یکی از مخالفین او **ملا آخوند درویزه** بود که علیه **پیرروشان** تبلیغات به راه انداخت. پیرروشان تا زمانی مرگ به مبارزات خویش ادامه داد.

جنبش **خوشحال خان ختک** حرکت سیاسی دیگری بود که به بیداری مردم ما اثر گذاشت. در تاریخ معاصر به نام نهضت ختک شهرت داشته از جایگاه ویژه در تاریخ کشور ما برخوردار است. خوشحال خان مرد فرهنگی و نظامی بود. مدت چهارسال حیات خویش را در زندان سپری نمود و بعد از رهایی دوباره ریاست قبیله را به عهده گرفت. مبارزات موصوف تا دم مرگ که حدود هشتاد سال داشت تداوم یافت.

هر چند مبارزات استقلال طلبانه در مرزهای شرقی کشور با وقفه‌ها به رکود روبه‌رو بود؛ اما در قرن هجدهم یک بار دیگر **میرویس‌خان نیکه** به مقصود طرد متجاوزین قیامی را به راه انداخت که در تاریخ کشور ما به نام رستا خیز کندهار یاد شده است. در سال ۱۷۰۹ میلادی میرویس خان نیکه قیام مردم شهر کندهار را برضد مظالم **گرگین** و حاکمیت صفوی‌ها برانگیخت و در نتیجۀ این قیام، دولت مستقل **هوتکی** را ایجاد کرد و از نظر سیاسی اثرگذار به اقتدار سیاسی **احمد شاه ابدالی** بود.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به سه گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به این که نهضت پیر روشان چگونه یک نهضت بود و در کدام مناطق به میان آمد، گروه دوم راجع به قیام خوشحال خان ختک که در بیداری سیاسی کدام مناطق مؤثر بود و گروه سوم راجع به جنبش هوتکیان بین هم بحث نمایند.

سؤال‌ها

۱- چرا در کشور ما حکومت‌های محلی به وجود آمدند؟
۲- کدام دولت‌ها ارزش‌های فرهنگی شان را به مردمان کشور ما تحمیل کردند؟
۳- کدام عوامل در پرورش ذهنیت استقلال طلبانۀ مردم ما مؤثر بود؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان در مورد نادرشاه افشار از بزرگ سالان معلومات به دست آورند و آن را با قدرت احمدشاه ابدالی پیوند داده در صنف ارایه نمایند.

قبل از به قدرت رسیدن احمدشاه ابدالی اوضاع اجتماعی کشور از چه قرار بود؟

در درس قبلی به جزئیات شرایط سیاسی قبل از احمدشاه بابا اشاره شد. در بحث کنونی شرایط اجتماعی قبل از احمد شاه بابا را تحلیل می‌نماییم.

در نتیجهٔ تسلط نیروهای مهاجم شیبانی‌ها، صفوی‌ها و بابری‌ها، تجارت و زراعت در کشور به رکود مواجه گردید. **مکتب هنری هرات** دیگر قادر نبود تا راه توسعهٔ ادب و صنعت را به پیش برد. هزینهٔ لشکرکشی‌ها بار اضافی بر مردم این سرزمین تحمیل می گردید. حکام و افسران در داخل حصارهای نظامی زنده‌گی مرفه داشتند. قوت‌های مسلح در پارک یا قرارگاه‌های عسکری داخل شهرها جابه جا گردیده بودند. چراگاه‌های سرسبز به قوای مسلح اختصاص داده شده بود و نظامیان از باغ‌ها و تفریح گاه‌ها برای رفع خسته‌گی استفاده می کردند.

با توجه به مسایل بالا در کشور ما نیز حکومت مرکزی وجود نداشت. سیستم‌های آبیاری و بند و انهاری که قبلاً وجود داشت در نتیجهٔ جنگ‌های پی در پی از بین رفت و تخریب گردید.

در این چنین حالات، خطر جدی سرزمین ما را تهدید می‌نمود.

یکی از مصروفیت‌های تولیدی در کشور، پیشهٔ مالداری بود. موجودیت مراتع سرسبز، زمینهٔ تکثیر و تربیهٔ مواشی را مساعد نموده بود. پیشهٔ مالداری یک بخش مهم شغل اجتماعی آن زمان را در برداشت. در تربیهٔ حیوانات توجه خاص به اسپ، اشتر و گاو به عمل می‌آمد. این مواشی از شهرت فراوان برخوردار بودند.

دباغی(چرمگری) صابون سازی، قالین بافی و گلیم بافی گاهی بخش دیگری از تجارت و مصروفیت اجتماعی را تشکیل می‌داد. خرید و فروش در میان مردم به گونهٔ جنس به جنس صورت می گرفت، ولی پول و مسکوکات فلزی نیز جهت داد و ستد به وجود آمد.

تصویر بالا شرایط اجتماعی قبل از اقتدار احمد خان ابدالی را بازتاب می‌دهد

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به حکومت‌های محلی قبل از به قدرت رسیدن احمد شاه بابا و گروه دوم راجع به مصروفیت‌های مردم بین هم بحث نمایند و نتیجهٔ بحث‌ها را نمایندهٔ هر گروه به دیگران ابلاغ نماید.

سؤال‌ها

۱- چرا رویدادهای اجتماعی به کندی سیر می‌نمود؟

۲- در نتیجهٔ تجاوز به سرزمین ما کدام آسیب‌های اجتماعی وارد گردید؟ دو مورد آن را بنویسید.

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان در مورد اهمیت تفریح گاه‌ها قبل از پادشاهی احمدخان ابدالی، معلومات به دست آورده در صنف ارائه کنند.

شرایط اقتصادی قبل از به قدرت رسید ن احمد شاه ابدالی چگونه بود؟

درس قبلی به اوضاع اجتماعی اختصاص داده شده بود. در این درس اوضاع اقتصادی را بررسی می‌نماییم.

اوضاع اقتصادی کشور در قرن‌های ۱۶-۱۷ م. روی هم رفته خوب بود. زراعت، مالداری و صنایع دستی سه بخش عمدهٔ اقتصاد را دربر می گرفت. خاک و اقلیم این سرزمین برای کشت انواع مختلف نباتات مساعد بود؛ ولی تهاجمات، همه سیستم‌های زراعتی را از بین برد مردم، قرن‌ها قبل از اسلام به زراعت اشتغال داشتند. مصروفیت دیگر مردمان این خطه را مالداری تشکیل می‌داد. قبل از تهاجمات اجانب در بخش تکثیر نسل حیوانات و تربیهٔ آن سعی به عمل می آمد. در عرصهٔ صنایع دستی و حرفه یی نظام‌های قبل از تهاجمات اجانب، مردم را تشویق می‌نمودند، به استخراج طلا، نقره،آهن، مس و سرب بپردازند. زرگران، مسگران و سایر مالکین صنایع، به تولید نیازمندی‌های مردم اقدام می کردند.

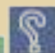
در تجارت راه‌های مواصلاتی از اهمیت فوق العاده برخوردار بود. قبل از تهاجمات اجانب در قرن ۱۶و۱۷ م. واردات و صادرات با ممالک **هند**، **چین**، **ایران** و **ماوراءالنهر** به پیمانهٔ زیاد صورت می گرفت. درآن زمان شهرهای کندهار و هرات مراکز تجاری محسوب می‌شدند. اهمیت تجاری شهر کندهار در این بود که از آن کاروان‌های تجاری عبور می کردند.

کندهار را زمانی به نام **دروازۀ هند** یاد می‌نمودند، از همین جاست که اکثر درگیری‌ها میان ممالك و قدرتمندان زمان، برای اشغال کامل کندهار می‌چرخید. بعد از تهاجمات اجانب و تجزیۀ کشور، مراکز اقتصادی متلاشی گردید. در شهرها بر فعالیت‌های اقتصادی رکود حاکم شد و به اقتصاد آسیب کلی وارد آمد که این شرایط تا قرن هجدهم و ایجاد دولت **ابدالیان** ادامه یافت.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به اوضاع اقتصادی کشور قبل از به قدرت رسیدن احمد شاه بابا و گروه دوم راجع به بخش‌های مهم فعالیت‌های اقتصادی بین هم گفتگو نمایند و نتیجۀ آن را نمایندۀ هر گروه به دیگران پیشکش نماید.

سؤال‌ها

۱- چرا مسکوکات به وجود آمد؟

۲- کدام شهرها قبل از اقتدار احمد شاه ابدالی از نظر اقتصادی اهمیت فوق العاده داشتند؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان‌شان دلیل استخراج طلا، نقره ، آهن و غیره را بپرسند و معلومات خویش را در صنف پیشکش کنند.

فصل دوم

رویدادهای تاریخی افغانستان طی سال‌های ۱۷۴۷ تا ۱۸۷۹ میلادی

اهداف فصل دوم

آشنایی شاگردان با شخصیت احمدشاه بابا؛
آشنایی شاگردان با طرز اداره، اصلاحات و اهداف سفرهای نظامی احمدشاه بابا؛
آشنایی شاگردان با شیوۀ ادارۀ جانشینان احمدشاه بابا؛
آشنایی شاگردان با سیاست‌های استعماری انگلیس در قبال افغانستان؛
آشنایی شاگردان با ماهیت و عوامل تجاوزات انگلیس‌ها بر افغانستان.

احمدشاه بابا چگونه افغانستان را مجدداً احیا کرد؟

احمدشاه بابا

درس قبلی به شرایط اقتصادی قبل از تصرف قدرت سیاسی به وسیلهٔ احمد شاه ابدالی اختصاص یافته بود. دراین درس چگونه گی احیای مجدد کشور را مورد مطالعه قرار می‌دهیم.

احمدخان پسر **زمان خان** و نواسهٔ **دولت خان سدوزایی** در سال ۱۷۲۲ میلادی مصادف به ۱۱۰۱ هـ. در **هرات** متولد شد. به عمر بیست و پنج ساله گی طی جرگهٔ مزار شیر سرخ به سلطنت رسید و خوشه گندم را **صابر شاه کابلی** که شخص متدینی بود به دستار موصوف به عنوان سمبول شاهی نصب کرد. به این شیوه **احمد شاه بابا** به مقام شاهی انتخاب گردید. بعد از انتخاب، نکات زیر را به عنوان اهداف در نظر داشت:

۱- توحید و احیای مجدد قدرت مرکزی

۲- تأمین سرحدات طبیعی افغانستان که از دریا **آمو** تا دریای **سند** و بحر **سند** وسعت داشت.

احمد شاه بابا به یک سلسله اقدامات دست زد. کشور را از نگاه اقتصادی و سیاسی وحدت بخشید. اختلافات میان قبایل را از بین برد. مردم را تشویق نمود که در نفع و ضرر مملکت با هم شریک باشند.

جرگهٔ دایمی بزرگان را برای دادن مشوره به رجال سیاسی اساس گذاشت. به منظور عملی نمودن این اهداف و برنامه‌ها، به حمایت گروه‌های مذهبی مراجعه نمود. به تقویهٔ موقف اجتماعی خویش به تأمین روابط خویشاوندی دست زد. نامبرده با داشتن استعداد خوب در همهٔ عرصه‌ها کوشید و در راه تشکیل دولت تکالیف زیادی را متحمل شد.

فعالیت داخل صنف

۱- شاگردان به دو گروه تقسیم شوند، گروه اول در رابطه به شخصیت صابرشاه کابلی و گروه دوم نقش احمد شاه بابا را در تنظیم مسایل سیاسی و اقتصادی مورد مباحثه قرار دهند.

سؤال‌ها

۱- احمدشاه بابا را مختصر معرفی نمایید.

۲- اهداف احمدشاه بابا از چه قرار بود؟

۳- ابعاد شخصیت احمد شاه بابا را شرح دهید؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان، پیرامون اهداف احمدشاه بابا از بزرگان معلومات به دست آورند و در صنف آن را پیشکش کنند.

اصلاحات اداری و فعالیت‌های نظامی احمدشاه بابا از چه قرار بود؟

بازار سرپوشیدۀ کندهار

در درس قبلی احیای مجدد کشور به وسیلۀ احمدشاه بابا مرور گردید، در بحث کنونی روی اصلاحات اداری و نظامی توسط احمدشاه بابا را روشنایی می‌اندازیم.

اصلاحات اداری

احمد شاه بابا اصلاحات در ساختار اداری، نظامی و مالی وارد نمود. وزرا را مقرر و جرگه بزرگان را ایجاد کرد.طرز حکومت او مانند همۀ کشورهای اسلامی سلطنت مطلقه بود. در جرگۀ خبره‌گان نه تن از افراد ماهر عضویت داشتند که مرجع عالی تصمیم‌گیری شناخته می‌شدند.

تشکیلات اداری نظام را، قوای سه گانۀ **اجرائیه**، **مقننه** و **قضائیه** دربر می‌گرفت. قوای قضایی دارای استقلال کامل بود. عواید کشور از طریق جمع‌آوری مالیات، اموال غنیمت، غرامات جنگی و تحایف شاهان تکمیل می‌گردید.

خزانۀ احمدشاه بابا مملو از طلا، جواهرات و سنگ‌های قیمتی بود. ازکارهای مهم موصوف ساختمان شهر جدید کندهار، بنای شهر خُلم به شمار می‌رفت. حرفه‌های معماری، حکاکی و نقاشی در این زمان پیشرفت قابل ملاحظۀ داشت.

فعالیت‌های نظامی

در عرصهٔ نظامی، احمدشاه بابا استعداد ویژه یی داشت. احساسات جنگی و منفعت جویی افغان‌ها را در فتوحات تشویق می کرد. قوای مردم را به حرکت می آورد. بدین وسیله موفق شد تا وحدت سیاسی را تأمین کند و کشور را به سرحدات طبیعی‌اش برساند. در قوای مسلح آن زمان دو نوع قوه موجود بود یکی **قوای منظم** و دیگر قوای **غیر منظم** بود که به نام **قوای قومی** شهرت داشت. در سلطنت احمدشاه بابا، تعداد عساکر به طور اوسط به یکصد هزار تن می‌رسید. قوت‌های قومی در حین خدمت از تأدیهٔ مالیات معاف می‌شدند. عایدات کشور عمدتاً به سی و یک میلیون روپیه بالغ می‌شد که از مناطق مفتوحه حصول می گردید.

احمد شاه بابا در سمت‌های سه گانه، قوت‌های مسلح را توظیف کرد. مهمترین لشکرکشی‌ها به جانب هند به نام **پانی پت** شهرت دارد. در نتیجهٔ آن احمدشاه بابا به حیث قهرمان ظاهر گردید. غنایم زیادی را قوای افغانی کمایی کردند. به مقصود آوردن نظم، احمد شاه بابا دوبار به غرب لشکر کشید که طی آن موفقیت‌هایی را نصیب گردید. احمدشاه بابا به هدف تعیین مرزها به شمال نیز لشکر کشید و پیروزی‌هایی را کسب نمود و دریای آمو را سرحد طبیعی میان دو حکومت تعیین نمود.

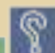

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند:

گروه اول در مورد این که چرا احمدشاه بابا به اصلاحات اداری و نظامی پرداخت بحث نمایند.

گروه دوم در رابطه به عالی ترین مرجع تصمیم گیری احمد شاه بابا بحث نمایند.

سؤال‌ها

۱- دربارهٔ طرز حکومت احمدشاه بابا چه می‌دانید؟

۲- ماهیت نظام سلطنتی احمدشاه بابا از چه قرار بود ؟

۳- در صفوف قوت‌های مسلح احمد شاه بابا چند نوع سرباز موجود بود؟

۴- قوتهای مسلح احمدشاه بابا به کدام سمت‌ها سوق گردیدند؟

۵- عواید کشور، در سلطنت احمد شاه بابا از کدام طرق تأمین می گردید؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان در مورد کارنامه‌های احمدشاه بابا معلومات به دست آورده آن را در صنف ارائه نمایند.

دربارهٔ سجایای احمدشاه بابا چه می‌دانید؟

آرامگاه احمد شاه بابا در کندهار

در درس قبلی در مورد اصلاحات اداری و نظامی روشنی انداخته شد. در این درس سجایای اخلاقی احمدشاه بابا و سال وفات او را مرور می‌کنیم.

احمدشاه بابا به حیث اساس گذار افغانستان معاصر، موفق به ساختمان این خطه و تأمین اتحاد میان اقوام گردید. روی این ملحوظ از جایگاه خاص برخوردار بود. نامبرده شاهی بود که تاج به سر نمی‌نهاد. از تشریفات خوشش نمی‌آمد. دستار به سر می‌بست. و روی زمین می‌نشست. او تماس مستقیم با مردم داشت به عنوان شخصیت مصلح در دعوا و منازعات فیصله‌ها صادر می‌نمود. با تواضع وجبین گشاده با مردم سخن می‌زد. شخص دلیر، شجاع و وطن دوست بود. در امور جهانداری با عدالت رفتار می‌کرد. مسایل را از طریق صلح به صورت مسالمت آمیز حل می‌نمود. احمد شاه بابا در سیاست همواره طرفدار ملایمت بوده از باب دوستی پیش آمد می‌نمود. با وجود آنکه در وسعت خاک اندیشه داشت؛ از خون‌ریزی جلوگیری به عمل می‌آورد و به پاس اینگونه سجایای پسندیده به او لقب بابا داده شده است.

احمد شاه بابا بعد از بیست و شش سال سلطنت به عمر پنجاه و یک ساله‌گی در حالی که مریضی عاید حالش بود، در سال ۱۱۵۱ هجری شمسی مطابق (۱۷۷۳م) چشم از جهان پوشید و در شهر کندهار در محوطهٔ **خرقهٔ مبارک** به خاک سپرده شد.

مسجد احمد شاه بابا در کندهار

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند:
گروه اول اخلاق نیک احمدشاه بابا را در برابر ممالک مفتوحه روشن سازند.
گروه دوم دربارهٔ رفتار احمدشاه بابا و سال مرگ نامبرده بحثی را به راه اندازند.

سؤال‌ها

۱- احمد شاه بابا بعد از چه مدت و در عمر چند ساله‌گی چشم از جهان پوشید؟
۲- سجایای پسندیدهٔ احمدشاه بابا را در امر کشور داری شرح دهید.
۳- صفات فردی احمد شاه بابا از چه قرار بود؟ دو مورد را بنویسید.

فعالیت خارج صنف

شاگردان دربارهٔ ارزش‌هایی که احمدشاه بابا به آن باور داشت، از بزرگان معلومات کسب کرده در صنف ارائه دهند.

آیا می‌دانید که تیمورشاه بیست سال سلطنت کرد؟

درس قبلی برای روشن شدن سجایا و وفات احمدشاه بابا اختصاص یافته بود. در درس کنونی سلطنت بیست سالهٔ **تیمورشاه** بررسی می‌شود.

تیمور شاه متولد سال ۱۷۴۲ میلادی مطابق ۱۱۲۰ هـ.ش حین وفات پدر والی ولایت هرات بود. او شخص تحصیل کرده و شاعر زبان دری نیز بود. مطابق عرف حاکم آن زمان، تیمورشاه نامزد مقام پادشاهی- ولیعهد گردید؛ ولی حمایت **شاه ولی خان** از **شهزاده سلیمان** سبب گردید تا شهزاده سلیمان در شهر **کندهار** به پادشاهی نایل آید. تیمورشاه همزمان با رسیدن به شهر کندهار و تحریک او به وسیلهٔ متنفذین آزرده خاطر، وزیر شاه ولی خان را به قتل رساند و در نتیجه شهزاده سلیمان از پادشاهی دست کشید.

دورهٔ سلطنت تیمورشاه به کامرانی و مدافعه سپری گشت، قیام‌هایی در این زمان در بسا نقاط به وقوع پیوست، نامبرده موفق گردید که مخالفان خویش را سرکوب کند و از مرزهایی که از پدر به او میراث مانده بود، پاسداری به عمل آورد. فقط در مواردی با **شاه مراد بیگ** حکمران **بخارا** که قصد تجاوز را در جنوب دریا **آمو** داشت ناگزیر به جنگ شد؛ ولی با وساطت متنفذین، مصالحه نافذ و دریای آمو حد فاصل میان دوکشور معین گردید. ویژه گی این مرحله نگهداری از سرحدات بود. تیمورشاه دولتی را که به ارث برده بود بدون کم و کاست حفظ کرد. همهٔ درگیری‌ها ماهیت تدافعی داشت تمایل نامبرده به زنده گی صلح آمیز با همسایه گان بود. اشتباه تیمورشاه تقسیم قلمرو حکومت میان فرزندانش بود.

تیمورشاه بعد از بیست سال سلطنت در سال **۱۷۹۳** م. در **کابل** چشم از جهان پوشید و در مرکز کابل در کنار جنوبی دریای کابل به خاک سپرده شد..

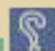

آرامگاه تیمور شاه در کابل

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شده گروه اول در راستای توسعهٔ فرهنگی معلومات دهند. گروه دوم علل تقسیم قلمرو تیمورشاه را میان فرزندانش، مطالعه کرده در صنف ارائه نمایند.

سؤال‌ها

۱- حمایت کدام وزیر موجب به قدرت رسیدن شهزاده سلیمان در قندهار گردید؟
۲- عرف حاکم در پادشاهی احمد شاه بابا دربارهٔ ولیعهدی از چه قرار بود؟
۳- ویژه گی سیاسی سلطنت تیمورشاه از چه قرار بود؟
۴- کدام اشتباهات تیمورشاه شرایط سقوط امپراتوری او را تشدید کرد؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان شخصیت و کارنامه‌های تیمورشاه را از بزرگان پرسیده معلومات شان را در صنف ارائه کنند.

برنامه‌های سلطنت شاه زمان را می‌دانید؟

درس قبلی به سلطنت تیمور شاه مختص شده بود. در درس کنونی کوشش می‌شود برنامه‌های داخلی و خارجی پادشاهی **شاه زمان** بررسی گردد.

زمان شاه همزمان با مرگ پدر همه برادران را به شهر **کابل** دعوت نمود. با حمایت **سردار پاینده محمد خان** که رئیس قوم **بارکزایی** بود، هواداران تاج و تخت را زندانی و خود در سال **۱۷۹۳** میلادی مصادف به ۱۱۷۱ شمسی اعلان سلطنت کرد. پادشاهی نامبرده معاصر با رویداد عظیم سیاسی جهان **انقلاب کبیر فرانسه** بود که دستاورد آن، به قلمرو فرانسه خلاصه نشد؛ بلکه جهان را دربر گرفت.

مؤرخان داخلی و خارجی شاه زمان را شخصی ذکی، فعال، شجاع و بصیر می‌خوانند. پس از ختم جنگی به جنگ دیگر می‌شتافت. مردم در مقایسه به فرزندان دیگر تیمور شاه به شاه زمان احترام بیشتری داشتند. موصوف اقتدار سیاسی را در پایان حدود نیم قرن امنیت، تحویل گرفت. به هدف استحکام هر چه بیشتر امنیت، تصمیم داشت مرکزیت را تقویت نماید. در راه تحقق این مقاصد در داخل و خارج به مشکلات رو به رو گردید.

رقبای داخلی و هوا خواهان قدرت از یک جانب و متنفذین و رؤسای قبایل از جانب دیگر به دست درازی‌های آشکار و پنهان در منطقه پرداختند. تبلیغات شبکه‌های استخبارات دشمنان خارجی با تمام قوت بر ضد شاه زمان به کار افتاد. **رنجیت سنگ** و بیگانه پرستان دیگر نیز مشکلات برای شاه زمان در فضای

داخلی به وجود آوردند. **فتح علیشاه قاجار** در غرب نیز از جدایی و اختلاف برادران شاه زمان استفاده سوء به عمل آورد و با مساعدت‌های مالی و نظامی برادرش **شهزاده محمود** را در **هرات** تشویق و تمویل می‌نمود.

در نتیجهٔ آزرده گی متنفذین، دست درازی‌های آشکار و پنهان حاکمان منطقه و اختلافات داخلی خانواده، اوضاع برای به قدرت رسیدن شاه محمود در همکاری نزدیک با **وزیر فتح خان** مساعد گردید.

بعد از مقاومت نه چندان مهم، شاه زمان کابل را به قصد **پشاور** ترک گفت، در آنجا به وسیلهٔ **ملاعاشق شینواری** با چند تن از هم سفرانش گرفتار شده و از نعمت بصیرت محروم گردید؛ سپس تحت نظارت به شهر کابل آورده شد. به این ترتیب حاکمیت شاه زمان به پایان رسید و شهزاده محمود قدرت را به دست گرفت.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند گروه اول چگونه گی سلطنت زمان شاه را نوشته و ارائه نمایند. گروه دوم در بارهٔ شورش‌های داخلی گفتگو کنند.

سؤال‌ها

۱- راجع به شخصیت شاه زمان چه می‌دانید؟ بنویسید.
۲- پادشاهی شاه زمان مصادف با کدام رویداد جهانی بود؟
۳- مشکلات داخلی شاه زمان از چه قراربود؟
۴- اهداف مداخلات آشکار و پنهان ممالک منطقه را بازگو نمایید؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان دربارهٔ کارنامه‌ها و مداخلات ممالک منطقه در دورهٔ پادشاهی شاه زمان معلومات حاصل نموده، آن را در صنف ارائه نمایند.

آیا می‌دانید شاه محمود بار اول چگونه به قدرت رسید؟

در درس قبل ما در مورد سلطنت زمان شاه دانستیم. در این درس در مورد ماهیت سلطنت شاه محمود آشنایی حاصل می کنیم

زمان‌شاه، رقیب اصلی استعمارگران به شمار می‌آمد؛ بنابرآن در آن زمان انگلیس‌ها با توسل به سیاست **(تفرقه بینداز و حکومت کن)** از رقابت میان سرداران استفاده کرده، خواستند شاه زمان را از میان بردارند. توجه آن‌ها به **شهزاده محمود** و **سردار فتح خان بارکزایی** که به **ایران** فرار نموده بودند، مبذول گردید.

راه‌اندازی توطیه‌ها به وسیلهٔ **انگلیس‌ها** و سایر نیروهای منطقوی از یک جانب، نفاق داخلی میان برادران شاه زمان از جانب دیگر زمینهٔ آن را مساعد ساخت تا شاه محمود به سلطنت تکیه زند.

در همین اوضاع سیاست استعماری انگلیس توسعه می‌یافت، در غرب کشور نیز تمایلات فراوان دولت **قاجاریهٔ فارس** به تحریک انگلیس‌ها در راستای تجزیهٔ **هرات** متبارز می‌شد. ضمناً **شاه شجاع** در ساحات شرقی افغانستان و حکومت **سک‌های پنجاب** در **پشاور** برضد شاه محمود دست به نبرد زدند. برعلاوه نیروی عظیمی به رهبری **عبدالرحیم خان غلجایی** غرض سقوط دولت شاه محمود از جانب **غزنی** حرکت نمود که به وسیلهٔ قوای شاه محمود به شکست مواجه

شد. چون مردم در کابل از ادارهٔ شاه محمود ناخشنود بودند، **مردم کابل** دست به قیام زدند و نامبرده را در **بالا حصار کابل** محاصره نمودند.

در این حالات **شجاع الملک** (شاه شجاع) وارد کابل شده و در باغ با براقامت گزید. در همین موقع وزیر فتح خان با قشون خود از بامیان برای رهایی شاه محمود رسید. مگر سپاه شجاع الملک به قیادت **مختارالدوله** در **قلعهٔ قاضی** جلو او را گرفت، وزیر فتح خان به صوب **قندهار** عقب‌نشینی نمود و با **کامران** پسر شاه محمود یکجا شد، بعد از شکست و تسلیمی شاه محمود، شجاع الملک داخل بالاحصار شده و سلطنت خود را اعلام کرد.

وزیر فتح خان

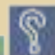

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند.

۱- گروه اول در مورد این‌که انگلیس‌ها چگونه از سیاست «تفرقه بینداز، حکومت کن» استفاده می‌بردند؟ به مباحثه بپردازند.

۲- گروه دوم در مورد این‌که نفاق داخلی، افغانستان را به کدام جهت کشانید؛ به مباحثه بپردازند.

سؤال‌ها

۱- کدام عوامل دست به هم داده زمینه‌های به قدرت رسیدن شاه محمود را فراهم کردند؟

۲- شاه محمود در زمان زمامداری خویش با چه مشکلاتی دست و گریبان بود؟

۳- شجاع الملک چگونه بر اریکهٔ قدرت تکیه زد؟ توضیح دهید؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان در مورد شخصیت شجاع الملک از بزرگان معلومات به دست آورند و در صنف ارائه بدارند.

چگونه گی سلطنت اول شاه شجاع

در درس گذشته چگونه گی به قدرت رسیدن و مشکلات شاه محمود را مطالعه نمودیم، در درس کنونی اقدامات و مشکلات سلطنت اول شاه شجاع را مرور می کنیم

زمانی که شاه زمان به وسیلهٔ شاه محمود کور گردید؛ تنفر مردم در برابر شاه محمود افزایش یافت. راه برای فعالیت‌های **شاه شجاع** باز گردید، وی به دعوت اهالی کابل امور کشور را به دست گرفت. چون مردم افغانستان از جنگ‌های داخلی به تنگ آمده، خواهان امنیت کشور بودند. شاه شجاع به یک سلسله اقدامات مبادرت ورزید. تا توقعات مردم را برآورده سازد، به گونهٔ مثال به رهایی برادرش شاه زمان پرداخت. مخالفین برادرش را سرکوب نموده و از جمله **عاشق شینواری** را اعدام نمود. او به مصالحه با **برادران بارکزایی** دست زد، برای تحکیم مناسبات خواهر دوست محمدخان را به عقد نکاح خویش در آورد. وزیر فتح خان را در ادارهٔ کشور سهیم ساخت. این پروسه دیردوام نیاورد. وزیر فتح خان به تحریکات علیه شاه شجاع در نقاط مختلف کشور اقدام نمود، ولی نتیجهٔ نداشت. بالآخره موقع که شاه شجاع مصروف خاموشی بغاوت‌ها در **کشمیر** و **پشاور** بود؛ شاه محمود به

حمایت هواخواهانش از زندان فرار کرد، نیروهای ضد شاه شجاع را منسجم ساخت و در نتیجه شاه شجاع را در **گندمک** به شکست رو به رو نمود و به این ترتیب شاه محمود، بار دوم بر تخت سلطنت جلوس نمود.

شاه شجاع یک مرد فرهنگی و شاعر زبان دری هم بودکه به گونۀ نمونه، کلام آن را می‌توان در چهاربیتی ذیل مشاهده کرد:

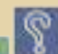
مرغ دلم به یاد وطن گریه می‌کند　　　این بلبل از فراق چمن گریه می‌کند

تا دل سفر گزید به چین دو زلف او　　　غربت کشیده بهر وطن گریه می‌کند

فعالیت داخل صنف

شاگردان در صنف به دو گروه تقسیم شوند.
گروه اول در مورد مهمترین اقدامات شاه شجاع به مباحثه بپردازند.
گروه دوم در مورد عوامل شکست شاه شجاع به مباحثه بپردازند و نتایج آن را در صنف ارائه کنند.

سؤال‌ها

۱- عوامل به قدرت رسیدن شاه شجاع را برشمارید.
۲- نتیجۀ مصالحه شاه شجاع با برادران بارکزایی چه بود؟
۳- وزیر فتح خان دست به چه اقداماتی علیه شاه شجاع زد؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان در مورد مزایای آشتی معلومات به دست آورده در صنف ارائه نمایند.

چگونه گی سلطنت دوم شاه محمود

در درس قبلی نکاتی را در مورد سلطنت اول شاه شجاع خاطرنشان کردیم، حال با چگونه گی به قدرت رسیدن شاه محمود بار دوم آشنا می‌شویم.

شاه محمود توانست به همکاری وزیر فتح خان برای بار دوم زمام امور کشور را به دست گیرد. وزیر فتح خان با استفاده از اعتماد شاه محمود، جهت تحکیم قدرت خویش به تقسیم ولایات کشور میان برادران خویش پرداخت که این امر موجبات ناخوشنودی کامران، پسر شاه محمود را فراهم نمود.

اقتدار شاه محمود در این زمان به **کابل** و **قندهار** محدود می‌شد سرحدات غربی کشور را بحران فرا گرفته بود و شاه شجاع نیز در سر حدات شرقی نفوذ قابل ملاحظه‌یی داشت. کشیده گی اصلی میان خانواده‌های **سدوزایی** و **بارکزایی**، مبارزه برای کسب قدرت سیاسی و تحکیم نفوذ اجتماعی بود این قضایا موجب تأثر شاه محمود شد، وی پسر خود کامران را به **هرات** فرستاد. نامبرده در هرات دست به انتقام جویی علیه برادران وزیر فتح خان زد و این عمل او باعث اغتشاش در سراسر کشور از هرات الی **کشمیر** گردید. یکی از عاملین و محرکین مهم این شورش دوست محمدخان بود. موصوف از کشمیر به کابل آمد. در شهر کابل شاه محمود را وادار به عقب نشینی به جانب **غزنی** نمود. درین جریان وزیر فتح خان به قتل رسیده بود، برادران وزیر به هدف خون خواهی به نزاع شدت بخشیدند که منجر به شکست شاه محمود گردید و دور دوم سلطنت شاه محمود در سال ۱۸۱۸م. خاتمه یافت.

تصویر بالا انعکاس دهندهٔ گوشه‌یی از زنده‌گی شهری آن دوره می‌باشد

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند:
گروه اول در مورد این‌که اقتدار شاه محمود محدود به کدام سرزمین‌ها می‌شد به مباحثه بپردازند.
گروه دوم راجع به نزاع‌های داخل خانواده با هم گفتگو و نتایج آن را به صنف ارائه کنند.

سؤال‌ها

۱- وزیر فتح خان از اعتماد شاه محمود چگونه استفاده سوء کرد؟
۲- اختلافات میان سدوزایی‌ها و بارکزایی‌ها از کجا ناشی می‌شد؟

فعالیت خارج از صنف

شاگردان از بزرگان در مورد این‌که از سلسلهٔ سدوزایی‌ها چه کسانی بر افغانستان حکومت کردند معلومات به دست آورده، در صنف ارائه نمایند.

آیا با امارت اول دوست محمد خان آشنایی دارید؟

امیر دوست محمد خان

در درس گذشته درمورد سلطنت شاه محمود و اختلافات و درگیری‌های داخلی حکمرانان سدوزایی و بارکزایی معلومات حاصل نمودید. اکنون در این درس به چگونه‌گی حکمروایی اول امیر دوست محمد خان آشنا می‌شوید.

دوست محمد خان پس از آن‌که به تدریج موقعیت خود را در کابل استحکام بخشید زمینهٔ امارت را برای خود آماده ساخت تا این‌که در سال ۱۸۳۵ میلادی مراسم تاج پوشی او به شکل ساده در کابل صورت گرفت و لقب «**امیر المؤمنین**» به وی داده شد. امیر در قدم نخست اشخاص غیر قابل اعتماد را عزل و به جای ایشان پسران خویش را گماشت . دوم کوشید برای جنگ با **سک‌ها** آماده‌گی گیرد. به منظور پیشبرد این جنگ اعانه‌یی را که قبلاً از طبقهٔ تجار، دکاندار و اقشار دیگر جمع آوری کرده بود با پنجاه هزار عسکر پیاده و ده هزار سواره نظام داوطلب، در سال ۱۸۳۵ میلادی به صوب پشاور حرکت کرد. **سردار سلطان محمد خان** با ده هزار سپاه **مردم باجور** هم جزء اردوی امیر بود. این سوقیات هراس بزرگ در قوای رنجیت سنگ ایجاد کرد. **رنجیت سنگ** حاضر شد که با افغان‌های تازه نفس از راه مصالحه پیش آید و هیأتی به سرکرده‌گی «**هارلان**» به حضور امیر دوست محمدخان فرستاد.هارلان وظیفه داشت به هر قیمتی که شود در اردوی افغانی نفاق ایجاد نماید. هیأت مذکور اولتر از همه متوجه سلطان محمد خان برادر امیر گردیده او را با وعده دادن حکومت پشاور مانع حمله و جنگ برسک‌ها کرد. سردار سلطان محمدخان همراه ده هزار سپاه خویش از طرف شب از اردوی امیر جدا و به دشمن پیوست. امیر دوست محمد خان با مشاهدهٔ چنین حالتی عقب نشینی نموده و به

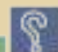
کابل برگشت. امیر دوست محمدخان در سال ۱۸۳۶ میلادی بعد از انتخاب شدن **لارد اکلند** به صفت وایسرای جدید **هند**، مکتوب عنوانی وی نوشت و در ضمن بر مسألۀ پشاور تأکید نموده، در این زمینه خواهان کمک دولت انگلیس گردید. وایسرای جدید در جواب نامۀ امیر نوشت که حکومت **بریتانیا** آرزومند است تا دولت‌های **سک** و **افغان** مسایل خود را از طریق مذاکرات دوستانه حل و فصل نمایند و بریتانیا در امور داخلی ممالک دیگر مداخله نمی کند. در ضمن یک هیأت را به سرکرده‌گی «**الکساندر برنس**» ظاهراً تحت نام مسایل تجارتی به کابل اعزام نمود. امیر دوست محمد خان از آمدن هیأت انگلیس به کابل بسیار مسرور گردید و توقع داشت که یک سلسله مسایل به شمول مسألۀ پشاور را از طریق مفاهمه و مذاکره حل نماید. مگر امیر خلاف توقع اش از نمایندۀ انگلیس جواب قناعت بخش گرفته نتوانست.

از این‌که انگلیس‌ها از پالیسی‌ها و اهداف **ناپلیون** و **روسیه** در رابطه به افغانستان در هراس بودند زیادتر به افغانستان دلچسپی نشان دادند. امیر دوست محمد خان با سیاست انگلیس مشروط با تخلیۀ پشاور توسط رنجیت سنگ ابراز موافقه نمود؛ اما انگلیس‌ها ورود هیأت روسی را در افغانستان بهانه قرار داده با امیر دوست محمد خان قطع علایق نمودند و با شاه شجاع و رنجیت سنگ روابط را تأمین کردند. شاه شجاع که زیر سایۀ انگلیس‌ها در **لودیانه** به سر می‌برد، با آن‌ها داخل مذاکره شد و انگلیس‌ها او را روپوش تعرض خویش قرار داد و در سال ۱۸۳۹ میلادی بر حریم کشور ما تجاوز نمودند.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند گروه اول راجع به چگونه‌گی به قدرت رسیدن امیر دوست محمد خان و گروه دوم راجع به سیاست انگلیس در افغانستان با هم بحث نموده نتیجه را در صنف ارایه نمایند.

سؤال‌ها

۱-هارلان نمایندۀ انگلیس‌ها چگونه موفق به ایجاد تفرقه در اردوی امیر دوست محمد خان گردید؟

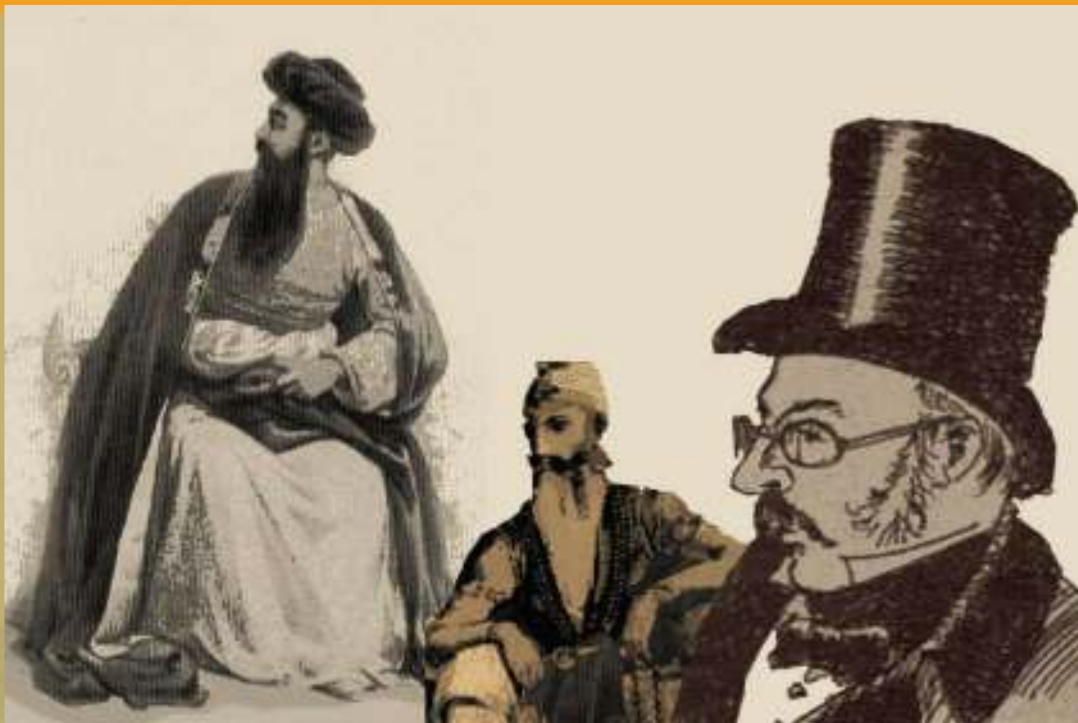
۲- چرا انگلیس‌ها بالای افغانستان تجاوز نمودند؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از اولیا و بزرگان راجع به پالیسی‌های فرانسه و روسیه در قبال افغانستان معلومات حاصل و در صنف ارائه نمایند.

آیا درمورد تجاوز اول انگلیس بر افغانستان معلومات دارید؟

در درس گذشته شما به چگونه گی حکمروایی اول دوست محمد خان آشنایی حاصل نمودید. اکنون در این درس در مورد تجاوز مستقیم انگلیس‌ها بر افغانستان معلومات حاصل می کنید.

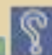
تعرض اول انگلیس بر افغانستان از نظر تاریخی همانا مفکورهٔ حفظ تاج طلایی در **نیم قاره هند** شمرده می‌شد. این مفکوره خط و مش اهداف سیاسی و نظامی را تشکیل می‌داد. انگلیس‌ها برای اجرای پلان‌های استعماری خود در پی بهانه بودند **مکناتن** به حیث نمایندهٔ دولت هند برتانوی با شاه شجاع و رنجیت سنگ رابطه قایم کرد و در (۲۵ جولای ۱۸۳۸ م.) معاهدهٔ سه‌جانبه **لاهور** بین آن‌ها به امضا رسید.

در این معاهده مکناتن و رنجیت سنگ اختیارات زیادی داشتند؛ ولی شاه شجاع به حیث یک فرد فراری فاقد صلاحیت بود.

انگلیس‌ها در عوض برگردانیدن شاه شجاع بر تاج و تخت افغانستان، وی را از یک حصه خاک افغانی در ماورای سند از قبیل **کشمیر**، **پشاور**، **دیره جات** و **خیبر**، یعنی حدود حکمرانی دوست محمدخان به نفع رنجیت سنگ منصرف ساختند و این را هم به او قبولاندند که با هیچ دولت دیگر که مخالف دولت انگلیس باشد؛ روابط سیاسی قایم نسازد و استقلال هرات را که به دست برادرزاده‌اش کامران بود قبول کند و مداخله در امور آنجا ننماید.

تحت این شرایط و تعهدات، قوای انگلیس تحت قوماندانی **سرجان کین** و نمایندهٔ خودمختار انگلیس (مکناتن) و شاه شجاع در فبروری ۱۸۳۹م. از طریق **بلوچستان** و **دره بولان** به قندهار حمله کردند. برادران قندهاری از نمایندهٔ روسیه تقاضای کمک کردند؛ ولی روس‌ها همکاری نکردند و عدم صداقت روسیه واضح گردید؛ بنابراین، برادران مذکور مأیوس شدند و بدون جنگ عقب نشینی و به **ایران** فرار کردند و شاه شجاع داخل قندهار گردید. در **قندهار** مکناتن با شاه شجاع معاهدهٔ دیگری را امضا کرد و از شاه شجاع تعهد گرفت که عسکر دایمی انگلیس را در افغانستان با یک نفر نمایندهٔ سیاسی‌شان بگذارد، به همین ترتیب قوای انگلیس همراه با شاه شجاع از طریق غزنی به جهت کابل در حرکت افتادند و **کپتان وید** با **شهزاده تیمور** پسر شاه شجاع از طریق **درهٔ خیبر** و **جلال آباد** بر کابل حمله کردند. امیر دوست محمد خان که میان دو جبهه شرقی و غربی قرار داشت آماده گی لازم جنگی هم نداشت، نگران شده، قبل از مقابله با قوای دشمن فرار کرد و به **بخارا** پناهنده گردید و به این ترتیب قوای دشمن وارد کابل شد.

دوست محمدخان کمکی را که در بخارا از روسیه انتظار داشت حاصل کرده نتوانست، لذا مأیوس شده دوباره به افغانستان برگشت و خود را به انگلیس‌ها تسلیم نمود و به **کلکته** فرستاده شد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان در صنف به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به سیاست انگلیس‌ها در قبال افغانستان و گروه دوم در مورد معاهدهٔ سه جانبهٔ لاهور مباحثه نموده، نتایج کار خویش را ارائه نمایند.

سؤال‌ها

۱- خط مشی سیاسی و نظامی تعرض انگلیس‌ها بر افغانستان را کدام مسایل تشکیل می‌داد؟
۲- معاهدهٔ لاهور در کدام تاریخ بین کدام اشخاص به امضا رسید؟
۳-انگلیس‌ها از کدام سمت‌ها و تحت قوماندهٔ کدام اشخاص بالای افغانستان حمله نمودند؟
۴- در معاهدهٔ قندهار، مکناتن از شاه شجاع چه تعهد گرفت؟ آن را واضح سازید.

فعالیت خارج صنف

شاگردان از اولیا و بزرگان راجع به تجاوز اول انگلیس در افغانستان و اثرات ناگوار آن معلومات حاصل و در صنف ارائه نمایند.

آیا در مورد سلطنت دوم شاه شجاع آگاهی دارید؟

در درس گذشته راجع به انگیزه‌های تجاوز اول و اهداف انگلیس در رابطه به کشور و حکمروایی امیر دوست محمد خان آگاهی حاصل نمودید. اکنون در این درس به ماهیت حکومت شاه شجاع آشنا می‌شوید.

بعد از آن‌که شاه شجاع با انگلیس‌ها یکجا وارد کابل شدند، نامبرده به اتکای انگلیس چهار سال پادشاهی کرد. شاه شجاع در بالاحصار کابل و مکناتن سفیر انگلیس، به صفت صدر اعظم و نایب السلطنه درآمد. **الکساندر برنس** حیثیت وزیر داخله را دارا بود. **موهن لال** وظیفۀ ضبط احوالات را به عهده داشت.برخی از مأموران سیاسی و نظامی انگلیس در نقاط مختلف کشور مشاورین امور شمرده می‌شدند. از آنجایی که مفکورۀ اقامت دایمی در افغانستان در فکرشان خطورکرد. قوای شان را در **کابل**، **قندهار**، **قلات**، **غزنی**، **وردگ**، **چاریکار**، **بامیان** و **جلال آباد** مستقر ساختند.

انگلیس‌ها خاطرجمع گردیدند. مگر این گمان شان بیجا بود، از یک‌طرف ظلم و ستم متجاوزین و عدم رضایت مردم از آن‌ها و از جانب دیگر تحمیل مصارف اردوی بزرگ و عواید ناچیز مملکت، علاوه بر آن تحمیل مالیات، بلند بودن نرخ‌ها، تنفر مردم از شاه شجاع، عواملی بود که مقدمات یک رستاخیز بزرگ و قیام ملی را آماده ساخت.

نشانه‌های سرکشی در مردان **غلجایی**، **زرمت**، **خوگیانی**، **کوهدامن** و **کوهستان** نمایان گردید، تا این که سران ملی هستۀ جنبش‌های ملی را تقویه و انکشاف بخشیدند. در **کوچه باغ نواب** در خانۀ **عبدالله خان اچکزایی** پلان تعرض بر دشمن ریخته شد و یک شورای دوازده نفری تشکیل گردید که در آن **نواب زمان خان** به حیث رئیس و امین الله خان لوگری به حیث نایب انتخاب گردیدند تا مسألۀ صلح و جنگ را به دوش گیرند.

صبح روز دوم نوامبر ۱۸۴۱م. برای افغان‌ها روز بزرگ رستاخیز ملی و برای امپراتوری بزرگ برتانیا

روز شکست استعمار در شرق محسوب گردید، به این معنی که مطابق پلان مطروحه به دامنه‌های بالاحصار کابل که قرارگاه مأمورین و صاحب منصبان انگلیس بود، افغان‌ها حمله ور شدند و خانهٔ برنس را آتش زدند و خودش را از تیغ کشیدند. به روز دوم، مبارزین بر قلعه‌های دیگر انگلیس‌ها که در شهر کابل موقعیت داشت یورش بردند، در این گیر و دار آوازهٔ جهاد به **شش کروهی** کابل پخش شد و مردم جوقه جوقه در این جهاد ملی سهم گرفتند. نیکو از همه که **سردار وزیر محمد اکبر خان** وارد کابل شد و قیادت جهاد را در عوض نواب زمان خان در دست گرفت.

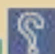

وزیر اکبر خان

انگلیس‌ها که صحنه را به خود تنگ دیدند با سردار محمد اکبر خان داخل مذاکره شدند. انگلیس‌ها می‌خواستند که در این مذاکره محمد اکبر خان را به قتل برسانند؛ ولی محمد اکبر خان با استفاده از فرصت بالای مکناتن حمله ور شده و آن را با ضرب گلوله به قتل رسانید. تعداد زیادی انگلیس‌ها در جریان جنگ کشته شدند. از ۱۶۵۰۰ نفر به قول خودشان صرف یک تن **(داکتر برایدن)** به حالت نیمه جان به جلال آباد رسید و قصهٔ تباهی لشکر انگلیسی را بیان کرد. وزیر اکبر خان با شنیدن حرکت قوای انگلیس به قیادت **جنرال پالک** جانب کابل درصدد مقابله برآمد، مگر نظر به هدایت امیر دوست محمد خان جانب تاشقرغان عقب نشینی نمود. قوای **پالک** و **سیل** از جلال آباد وارد کابل شدند و به خاطر اعادهٔ حیثیت از دست رفته‌شان **بازار چهار چته** کابل و **استالف** زیبا را آتش زدند. عجالتاً نظریهٔ اشغال و تسلط بر افغانستان از دماغ انگلیس‌ها دور شد. دوست محمد خان آزاد گردیده و به افغانستان برگشت نمود و مجدداً بر تخت کابل تکیه زد و به این ترتیب دامنهٔ تعرض انگلیس‌ها برچیده شد. با این شکست حیثیت انگلیس‌ها در تمام آسیا حتی در جهان لطمه دید، کابینهٔ انگلیس عوض شد و از این به بعد انگلیس‌ها سیاست خود را دربارهٔ افغانستان تغیر دادند و تا مدت زیادی کشور ما را به حال خود گذاشتند، در مقابل افغان‌ها افتخارات بزرگی را نصیب شدند.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به چگونه‌گی به قدرت رسیدن شاه شجاع و گروه دوم راجع به شکست انگلیس‌ها بحث نموده و نظریات خود را با هم صنفان خویش شریک سازند.

سؤال‌ها

۱- انگلیس‌ها به خاطر اقامت دایمی، قوای خود را در کدام مناطق افغانستان مستقر ساختند؟
۲- عوامل شورش و قیام ملی افغان‌ها بر ضد انگلیس‌ها را کدام مسائل تشکیل می‌داد؟ واضح سازید.
۳- شکست انگلیس‌ها در افغانستان در افکار سیاسیون انگلیس چه عبرت را به وجود آورده و به کدام مسائل اعتراف کردند؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان و اولیا راجع به مبارزین ملی که شکست انگلیس‌ها را باعث گردید معلومات حاصل کرده در صنف ارائه نمایند.

آیا در مورد سلطنت دوم امیر دوست محمد خان می‌دانید؟

زیارت وزیرمحمد اکبر خان در روضه مزار شریف

در درس گذشته راجع به انگیزه‌های تجاوز اول و اهداف انگلیس‌ها در رابطه به سلطنت دوم شاه شجاع اطلاعات کسب نمودید. در این درس به ماهیت سلطنت دوم امیر دوست محمد خان آشنا می‌شوید.

طوریکه در درس گذشته شرح داده شد، انگلیس‌ها با تجربهٔ تلخ تسلط چهار ساله دریافتند که در افغانستان مانده نمی‌توانند؛ بنابراین به فکر تجدید استقرار روابط و پیدا کردن راه حل گردیدند. آن‌ها به پادشاهی مجدد **امیر دوست محمد خان** راضی شدند، از این که امیر محبوس از تمام واقعات بی‌خبر مانده بود در بازگشت خود به افغانستان هیچ گونه شرط و یا قیدی را بر انگلیس‌ها نگذاشت و دولت هند برتانیوی برای این‌که عملاً افغانستان را به ملوک الطوایفی تقسیم نموده و هم نفاق را تشدید کرده باشد، دوست محمد خان را به صفت امیر ولایات سه گانه **کابل**، **غزنی** و **جلال آباد** پذیرفت.

پس از آن‌که امیر دوست محمدخان پادشاه شد نخست به اصلاح اوضاع داخلی پرداخت؛ زیرا در اثر به وجود آمدن ملوک الطوایفی و وقوع جنگ‌ها، اوضاع مملکت به کلی خراب شده بود. سپس برای حصول وحدت سیاسی و استحکام دولت مرکزی سعی نمود و به همت سردار محمد اکبرخان و سایر فرماندهان از بامیان تا **مزار شریف** و حدود هرات را فتح کرد و بعد بغاوت مردم **تگاب** و **نجراب** را فرو نشاند و شورش مردم **خوگیانی** را خاموش ساخت.

در این دوره وزیر محمد اکبرخان به حیث یک مرد فاتح، وطن دوست و فداکار در راه وحدت سیاسی افغانستان زحمت کشیده، به عمر بیست و نه ساله‌گی در سال ۱۸۴۶م. توسط تابلیت‌های زهری یک طبیب هندی به شهادت رسید و در مزار شریف به خاک سپرده شد.

امیر دوست محمد خان، پس از مرگ وزیر محمد اکبر خان، فرزند دیگرش **امیر شیرعلی‌خان** را ولیعهد ساخت. وفات وزیر محمد اکبر خان تمام مردم و رجال وطن پرست افغانستان را متأثر ساخت.مقارن این اوضاع که حکومت سک‌ها بعد از مرگ رنجیت سنگ ضعیف شده بود، انگلیسی‌ها بنای پیشروی را در **پنجاب** گذاشتند و بسیاری مناطق پنجاب را تحت تصرف خود آوردند، امیر دوست محمدخان برای استرداد پشاور و حوالی آن کوشش نمود؛ ولی مساعی نامبرده به جایی نرسید؛ اما از طرف دیگر تمام ولایات شمال **هندوکش** را متصرف شد و قدم مهم در امر بر انداختن ملوک الطوایفی برداشت و کامیابی چشمگیر را حاصل کرد.

امیر دوست محمد خان بعد از آن، توجه خود را به جانب هرات و قندهار معطوف ساخت. قندهار به اثر اغتشاشات میان سرداران قندهاری در سال ۱۸۵۵م. به دست امیر دوست محمد خان افتاد و به دولت مرکزی ملحق شد. اوضاع هرات هم در این وقت خوب نبود. ایرانی‌ها برای تصرف آن دست و پا می زدند. به خصوص وقتی که **یار محمد خان الکوزایی** درگذشت، ایرانیان، کامیابی‌هایی هم حاصل کردند. امیر دوست محمد خان این شهر را پس از جنگ سختی در ماه می سال ۱۸۶۳م. تصرف نمود و سیاست پیشروی روسیه در افغانستان متوقف گردید. و به این ترتیب وحدت سیاسی افغانستان موجوده تأمین گردید.

امیر دوست محمد خان بعد از ۲۰ سال حاکمیت بر افغانستان در جون ۱۸۶۳م. در شهر هرات وفات نمود و در جوار **مقبرهٔ خواجه عبدالله انصاری (رح)** دفن گردید.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه جداگانه تقسیم شوند. گروه اول در مورد چگونه‌گی از بین بردن حکومت‌های ملوک الطوایفی و گروه دوم در مورد شخصیت امیر دوست محمد خان در دور دوم پادشاهی مباحثه و نتایج آن را در صنف ارائه نمایند.

سؤال‌ها

۱- اقدامات مهم امیر دوست محمد خان را در دور سلطنت دوم او بیان نمایید.
۲- نقش وزیر اکبر خان را در استحکام دولت مرکزی توضیح نمایید.
۳- انگلیس‌ها چه موقفی را در برابر حکومت امیر دوست محمد خان اختیار کردند؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از اولیا و بزرگان راجع به شخصیت اجتماعی و سیاسی وزیر محمد اکبر معلومات حاصل کرده و در صنف ارائه نمایند.

آیا با سلطنت اول امیر شیر علی خان آشنایی دارید؟

در درس گذشته شما به سلطنت دوم امیر دوست محمد معرفت حاصل کردید. در این درس به شخصیت امیر شیر علی خان و مشکلات نظام اداری وی آشنا می‌شوید.

بعد از مرگ امیر دوست محمد خان، **شهزاده شیر علی خان** ولیعهد و جانشین او که در هرات بود پس از انجام مراسم فاتحه خوانی پدر در ۱۸۶۳ میلادی به عمر ۴۱ ساله‌گی که وارث تاج و تخت بود، پادشاهی خود را اعلام کرد. و این موضوع را به برادران خویش در گوشه و کنار کشور اطلاع داد. ظاهراً اکثر برادران به شمول **محمد اعظم خان** بیعت خود را اعلان کرد. امیرشیر علی خان فرزند خویش **شهزاده محمد یعقوب خان** را برای تنظیم امور به هرات توظیف کرد. خود با دیگر اعضای فامیل جانب کابل حرکت نمود.

سردار محمد اعظم خان که شخص خودخواه و جاه طلب بود در سفر کابل با امیر شیر علی خان همراه بود؛ اما در قسمت **سبزوار (شیندند)** از امیر جدا شده به سمت **هزاره جات** نزد برادر سکهٔ خویش سردار **محمد حسین خان** حاکم هزاره جات رفت و آرزو داشت به کمک برادرش و مردم هزاره سلطنت را تصاحب نماید، بالآخره سردار محمد اعظم خان به کمک و یاری برادران خویش

قشونی ترتیب و با امیر شیر علی خان مقابله نمود از این که توان جنگیدن در مقابل اردوی امیر را نداشت، به دولت انگلیس پناهنده شد. از طرف سردار **عبدالرحمن خان** هم علیه حکومت امیر شیر علی خان دست به قیام زد و جنگی که در محل **باجگاه درۀ هندوکش** رخ داد سردار عبدالرحمن خان مواجه به شکست گردید و به بخارا پناهنده شد.

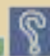
امیر شیر علی خان توقع داشت که در داخل کشور دولت مرکزی را استحکام بخشیده در اشاعۀ تمدن جدید نقش فعال بازی نماید و هم در سیاست خارجی خواهان تقویت استقلال افغانستان بود؛ ولی به اثر مخالفت برادران و خانه جنگی‌ها نتوانست در دورۀ اول سلطنت خود به اجرای پلان‌های خویش موفق گردد.

موضوع که امیر شیر علی خان را بی اندازه متأثر و گوشه‌گیر ساخت، کشته شدن **شهزاده محمد علی خان** پسر وی بود که در جنگ با **سردار محمد امین خان** در **قندهار** به قتل رسید. این گوشه‌گیری و انزوا امیر عبدالرحمن خان را در بخارا تحریک کرد تا به اتفاق سردار محمد اعظم خان بالای کابل حمله نموده آن را به تصرف خویش در آورد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول درمورد نفاق داخلی برادران امیر شیرعلی و گروه دوم راجع به گوشه گیری و انزوای امیر شیرعلی خان بحث نموده، نتیجه را به صنف ارائه نمایند.

سؤال‌ها

۱- چگونه گی به قدرت رسیدن امیر شیر علی خان را بیان نمایید.
۲- چرا سردار محمد اعظم خان نزد انگلیس‌ها پناهنده شد؟
۳- امیر شیر علی چرا نتوانست پلان‌های عمرانی خویش را عملی نماید؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان راجع به شخصیت امیر شیر علی خان از بزرگان معلومات به دست آورده و در صنف آن را بیان نمایند.

آیا با شخصیت امیر محمد افضل خان آگاهی دارید؟

امیر محمد افضل خان

درس گذشته به مشکلات اداری امیر شیر علی خان اختصاص داشت. در این درس رویدادهای سلطنت کوتاه محمد افضل خان را مرور می کنیم.

وقتی که سردار محمد اعظم خان و سردار عبدالرحمن کابل را به تصرف خویش در آوردند، سردار **محمد افضل خان** را به پادشاهی برداشتند و از پادشاهی امیر به انگلیس‌های مقیم هند اطلاع دادند. انگلیس‌ها بی درنگ حکومت امیر محمد افضل خان را به رسمیت شناخته به تعقیب آن نمایندهٔ سیاسی خویش را در کابل مقیم ساختند؛ در حالی که امیر شیر علی خان پادشاه بر حال، در کشور وجود داشت و مورد قبول اهالی و مردم نیز واقع بود، امیرشیرعلی‌خان برای دفاع از حاکمیت خویش از قندهار به صوب کابل لشکر کشید؛ اما در **قلات** از دست نیروهای امیر محمد اعظم خان و سردار عبدالرحمن خان شکست خورده و به هرات نزد پسرش یعقوب خان عقب نشینی نمود.

با مقیم شدن امیر شیر علی خان در هرات، **فیض محمد خان** حاکم اسبق **آقچه** به نامبرده تماس گرفته وعدهٔ کمک و همکاری نمود که هر دو باهم از طریق **میمنه** و مزار در سال ۱۸۶۷ به جانب کابل حرکت نمودند؛ مگر از طرف سردار عبدالرحمن خان جلو حرکت امیر شیر علی خان در قسمت **بازارک پنجشیر** گرفته شد که در نتیجه فیض محمد خان کشته و امیر شیر علی خان به هرات عقب نشست. در این زمان مریضی عاید حال امیر افضل خان گردید و درگذشت. به این ترتیب دورهٔ سلطنت یک سالهٔ او پایان یافت.

این بنا یکی از مساجد در هرات می‌باشد

فعالیت داخل صنف: شاگردان به دو گروه تقسیم شوند و از همدیگر راجع به عوامل درگیری‌های برادران امیرشیرعلی خان معلومات حاصل نموده، آن را در صنف ارائه نمایند.

سؤال‌ها

۱- امیر محمد افضل خان چگونه به قدرت رسید؟

۲- امیر محمد افضل خان درمدت کوتاه سلطنت خود به کدام مشکلات مواجه بود؟

آیا شخصیت امیرمحمد اعظم خان را می‌شناسید؟

امیرمحمد اعظم خان

در درس قبلی سلطنت کوتاه محمد افضل خان را مرور کردیم. در این درس به سلطنت محمد اعظم خان معلومات حاصل می کنیم.

امیر محمد اعظم خان نیز به زور شمشیر سردار عبدالرحمن خان به سلطنت رسید؛ ولی امیر محمد اعظم خان مرد خودخواه و جاه طلب بود. بعد از جلوس، خواست سردار عبدالرحمن خان را از مرکز دور سازد؛ چنانچه به بهانه یی او را به صفحات شمال فرستاد تا متوجه امیر شیر علی خان در بلخ باشد. سردار عبدالرحمن خان با وجود آن که نمی‌خواست از مرکز دور شود این امر را قبول کرد و عازم آن ولایت شد و در آنجا متوجه امیران و خوانین **ایبک**، **تاشقرغان**، **سرپل**، **شبرغان** و **آقچه** گردید. آن‌ها را مطیع حکومت مرکزی ساخت و بعد جانب میمنه رفت. آنجا را به محاصره گرفت.

امیر شیر علی خان از مصروفیت‌های سردار عبدالرحمن خان در صفحات شمال اطلاع یافت با پسر خود سردار محمد یعقوب خان عزم قندهار نمود و پسر امیر محمد اعظم خان را که نایب الحکومهٔ قندهار بود شکست داد و جانب غزنی پیشروی کرد، امیر محمد اعظم خان موقعیت خود را در خطر دید، به سردار عبدالرحمن خان پیغام فرستاد و نامبرده از او اطاعت نموده وارد کابل شد و به اتفاق امیر محمد اعظم خان جانب غزنی رفتند. در سال ۱۸۶۸م. در قسمت **شش گاو** میان نیروهای مسلح سردارعبدالرحمن خان و

امیرشیر علی خان جنگ سختی در گرفت، سپاه سردار عبدالرحمن خان شکست خورده و امیر شیر علی خان موفقانه وارد کابل شد. در نتیجه ، امیر محمد اعظم خان به ایران فرار کرد و در آنجا مریض شده وفات نمود. سردار عبدالرحمن خان جانب بخارا متواری گردید. و حکومت روسیه از او استقبال نمود.

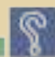
امیر محمد اعظم خان در مدت کوتاه سلطنت خود به کمک وزیر دانشمندش **سیدجمال الدین افغان** پلان‌های عمرانی و عرفانی را روی دست گرفته بود، از جمله اولین مجلهٔ افغانستان که به نام **کابل** یاد می‌شد، انتشار داد.

سید جمال الدین افغان

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند از همدیگر راجع به اقدامات مهم دورهٔ امیر محمد اعظم خان پرسش‌ها مطرح و در صنف ارائه نمایند.

سؤال‌ها

۱- چگونه گی به قدرت رسیدن امیر محمد اعظم خان را توضیح نمایید.
۲- امیر محمد اعظم کدام برنامه‌های عمرانی را روی دست داشت؟ بیان دارید.

فعالیت خارج صنف

شاگردان در رابطه به شخصیت امیر محمد اعظم خان از بزرگان معلومات به دست آورده و در صنف آن را بیان نمایند.

آیا با سلطنت دوم امیر شیر علی خان آشنایی دارید؟

امیر شیر علی خان

در درس گذشته راجع به سلطنت امیر محمد اعظم خان معلومات حاصل کردید. در این درس به برنامه‌های عمرانی و انکشافی امیر شیرعلی خان در دوره دوم سلطنت اش آشنا می شوید.

امیر شیر علی خان در اواخر سال ۱۸۶۸ م. بعد از شکست دادن امیر محمد اعظم خان و سردارعبدالرحمن خان در شش گاو، دوباره وارد کابل شده و به تخت سلطنت جلوس کرد. امیر شیر علی خان پادشاه روشنفکر، وطن خواه و اولین بنیان گذار تمدن جدید در افغانستان بود. در سال ۱۸۶۹م. از هند برتانیوی بازدید به عمل آورد، علاقه اش در قسمت تخنیک پیشرفته و تمدن غربی زیادتر گردید و او را تشویق کرد که دست به یک سلسله اصلاحات داخلی بزند و وحدت سیاسی افغانستان را رنگ و رخ تازه‌یی داد.

معرفی تمدن جدید

امیر شیرعلی خان بزرگترین موسس مدنیت و تحولات فرهنگی و صنعتی کشور محسوب گردیده، هم زمان با **انقلاب صنعتی اروپا**، در افغانستان راه اصلاحات را گشود. یکی ازپیش قدمان این نهضت سید جمال الدین افغان بود. پروگرام عصری شدن کشور را آغاز نمود. امیر شیر علی خان به منظور حفظ آزادی و استقلال کشور از تعرض بیگانه‌گان در حدود یکصد هزار لشکر منظم آماده کرد و آن را در هشت مرکز نظامی متمرکز ساخت. برای ساختن توپ و تفنگ کارخانه‌ها را تأسیس کرد. اولین مکتب عامه را که دارای شعبات ملکی و نظامی بود ایجاد نمود **جریدۀ شمس النهار** را به نشر رساند، چاپ خانه‌ها را وارد نمود. و با این جنبش دوره رکود فرهنگی را رفع کرد. پوسته خانه‌ها را تأسیس نمود، اساس شهر جدید(**شیرپور**

فعلی) را در کابل برای عساکر بنا نهاد. پرداخت مالیات از جنس به نقد عوض گردید، به منظور تأمین عدالت به اقدامات جدی دست زد و حکام ظالم و چپاول گر را از بین برد. تشکیلات اداری کشور را به طرز جدید تبدیل کرد و اولین کابینه افغانستان به ریاست صدراعظم وقت **سید نورمحمدشاه** تشکیل شد. مخالفت‌ها را که هنوز در اطراف مملکت وجود داشت از بین برد؛ سپس خواست انگلیس‌ها را به شناخت دولت خود مجبور سازد.

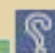
انگلیس‌ها شرایط دوستی خود را با مقاصد استعماری طرح نمودند. آن‌ها آرزو داشتند تا نماینده گان شان در کابل، قندهار و هرات به صورت دایمی موجود باشد تا حرکات روس‌ها را از نزدیک کنترول کنند، علاوه بر این می‌خواستند امیر را مجبور کنند تا دولت انگلیس را حامی خود قبول کند؛ اما امیر شیر علی به این افکار غرض آلود آن‌ها اهمیت نداده و در جواب انگلیس‌ها گفت: من در مقابل آمدن نماینده گان سیاسی و نظامی تان در خاک افغانستان بالای شما اعتماد ندارم که این طرح را روزی بهانه قرار داده بر مملکت من تجاوز خواهید نمود.

امیر شیر علی خان با انگلیس طبق معمول روابط عادی را نگاه داشت؛ ولی با نزدیک شدن روابط افغانستان با روسیه که بنای پیشروی را در آسیای مرکزی داشت، اوضاع را وخیمتر ساخت. پیشروی روس‌ها در آسیای میانه به ویژه تصرف **خیوه** و **مرو** توسط آن‌ها، توجه انگلیس‌ها را به افغانستان بیشتر جلب نمود. و بهانهٔ تجاوز دوم انگلیس بر افغانستان گردید. آنچه زمینه سازی این تعرض را بیشتر قوت بخشید تعیین کردن پسر خورد سال امیر شیرعلی خان، **شهزاده عبدالله جان** به صفت ولیعهد بود. این موضوع شهزاده یعقوب خان را بی اندازه متأثر ساخت، به شورش و بغاوت آغاز کرد؛ ولی امیر شیر علی خان بغاوت را خاموش کرد. انگلیس‌ها از این مسأله نفع برداشته و از طرف دیگر، بلوچستان را که جزء افغانستان بود به دست آوردند که این کار نفرت امیر را نسبت به انگلیس‌ها دو چند ساخت و به این گونه، تجاوز دوم انگلیس بر افغانستان آغاز گردید.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به شخصیت سید جمال الدین در معرفی تمدن جدید و گروه دوم در مورد اصلاحات و اقدامات عمدهٔ امیر شیر علی خان مباحثه نموده و نتیجهٔ آن را در صنف ارائه نمایند.

سؤال‌ها

۱- امیر شیرعلی خان در کدام سال به قدرت رسید و جلوس آن مقارن کدام واقعهٔ مهم در جهان بود؟
۲- امیر شیرعلی خان به کمک کدام اشخاص برای بار اول پروگرام عصری شدن کشور را آغاز نمود؟
۳- راجع به معرفی تمدن جدید و اصلاحات داخلی امیر شیرعلی خان هر چه میدانید بنویسید.

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان و اولیا راجع به اثرات تمدن جدید و اقدامات شیرعلی خان معلومات حاصل نموده آن را بنویسند و در صنف ارائه نمایند.

آیا در مورد تجاوز دوم انگلیس برافغانستان معلومات دارید؟

درس قبلی به سلطنت دوم امیر شیر علی اختصاص داده شده بود.در بحث موجود به انگیزه‌های تجاوز دوم انگلیس بر افغانستان آگاهی می‌یابیم.

قبل از آغاز تجاوز، امیر شیر علی خان هیأتی را به سر پرستی سید نورمحمد شاه به **کنفرانس پشاور** اعزام نمود؛ ولی مذاکرات طولانی صدراعظم سید نور محمد شاه در کنفرانس پشاور بجایی نرسید خود صدراعظم هم در جریان کنفرانس مریض شده و در پشاور وفات نمود. در این زمان روسیه یک نفر سفیری را که **جنرال ستیلاتوف** نام داشت به کابل فرستاده بود. آمدن این سفیر، سیاسیون هند را سخت مشوش ساخت. دولت هند بریتانیوی تجاوز را برای حفاظت منافع خود یگانه راه نجات شمرده و به آن متوصل شد.

عساکر انگلیس با تجهیزات کامل به تاریخ (۲۰ نوامبر ۱۸۷۸م) از راه دره خیبر، کرم و بولان بر سر حدات افغانستان تجاوز کردند، امیر شیر علی خان در کمال سراسیمه‌گی کابل را ترک کرد، با امید امداد روس‌ها به مزار شریف رفت. در آنجا به عمر پنجاه و هشت سالگی در اثر مریضی در سال ۱۸۷۹م. جهان را وداع گفت. بعد از مرگ نامبرده، مردم و کشور در یک خلای سیاسی قرار گرفتند. انگلیس‌ها و دشمنان وطن به پیشروی پرداختند. در چنین شرایطی برخی از سرداران شهزاده یعقوب خان را به پادشاهی برگزیدند.

پادشاهی امیر محمد یعقوب خان

امیر محمد یعقوب خان موقعی به پادشاهی رسید که لشکر انگلیس‌ها با قوای مجهز، افغانستان را تسخیر کرده بوند. انگلیس‌ها نامبرده را به **گندمک** برد، معاهده ننگین گندمک را در ۲۶ می سال ۱۸۷۹م بر وی تحمیل نمودند.

معاهده گندمک در شرایطی امضا شد که در تمام کشور هرج و مرج شدیدی وجود داشت و امیر محمد یعقوب‌خان نیز در شهر کابل در پناه دیگران می‌زیست. او به حیث پادشاه در تمام مملکت شناخته نشده بود. بنابر آن معاهدهٔ اهمیت حقوقی نداشت. به موجب آن معاهده **خیبر**، **کرم**، **پیشین** و **سیالکوت** از افغانستان جدا شده و جزء هند بریتانوی گردید. استقلال سیاسی افغانستان هم در معرض خطر واقع گردید و یک نفر انگلیسی به نام **سرلویس کیوناری** که در امضای معاهده گندمک از طرف انگلیس نماینده گی داشت، به حیث سفیر انگلیس در کابل مقرر شد و نماینده‌گان دیگرانگلیس در شهرهای مهم افغانستان اقامت اختیار نمودند.

مردم افغانستان با ملاحظهٔ این وضع بر ضد متجاوزین قیام نمودند، به خانه کیوناری هجوم بردند، او را به قتل رسانیدند. بدین ترتیب یکبار دیگر فتنهٔ استعمارگران راجع به تصرف افغانستان ناکام شد. سران مجاهدین چون **محمد جان خان وردگ**، **ملا مشک عالم**، **صاحب جان تره کی**، **سردار محمد ایوب خان**، **محمد عثمان خان صافی** و غیره در مناطق مختلف علیه متجاوزین حمله نمودند، یکی از این جنگ‌های فیصله کن که لشگر انگلیس‌ها را سخت پریشان کرد، **جنگ میوند** بود. در این جنگ قوای افغانی تحت قیادت **سردار محمد ایوب خان** پسر امیر شیرعلی خان بود. جنگ شدیدی که در میدان میوند به وقوع پیوست به تاریخ ۲۷ جولای سال ۱۸۸۰م به فتح مبارزین و شکست شدید انگلیس‌ها خاتمه یافت.

در این جنگ مشهور که حکومت انگلیس را در هند به لرزه درآورد، زنان افغانی نیز شرکت کرده بودند و داستان **ملالی**، دوشیزه جوانی که در میدان جنگ میوند بیرق سپاه ملی را در عوض علمبردار کشته شده به شانه می کشید، این دو بیتی او جوانان افغان را در میدان نبرد به جوش و خروش آورد.

که په میوندکې شهید نه شوې **خدايږو لاليه بې‌ننگۍ ته دې ساتينه**

در قیام مردم کابل قوای انگلیس در منطقهٔ شیرپور به محاصرهٔ مبارزین در آمدند تا این‌که سردار عبدالرحمن خان به **چاریکار** رسید و انگلیس‌ها که خود را در حالت دشوار دیدند ناچار از او استقبال نمودند و امیر مذکور اعلان پادشاهی نمود. بالاخره **جنرال رابرتس** کابل را تخلیه و امیر عبدالرحمن خان بر تخت کابل تکیه زد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به علل تجاوز انگلیس بر افغانستان و گروه دوم در مورد نتایج جنگ میوند مباحثه نموده و خلاصه فعالیت خویش را در صنف ارائه نمایند.

سؤال‌ها

۱- انگلیس‌ها چه چیز را بهانه قرار داده بار دوم بالای افغانستان تجاوز نمودند؟
۲- معاهدهٔ گندمک در کدام سال امضاء شد و کدام مناطق را از پیکر افغانستان جدا ساخت؟
۳- در رابطه به جنگ میوند مختصر معلومات دهید.

فعالیت خارج صنف

شاگردان از اولیا و بزرگان راجع به معاهدهٔ گندمک معلومات حاصل و در صنف ارائه نمایند.

فصل سوم

رویدادهای تاریخی افغانستان طی سال‌های ۱۸۸۰ _۱۹۷۳ میلادی

اهداف فصل سوم

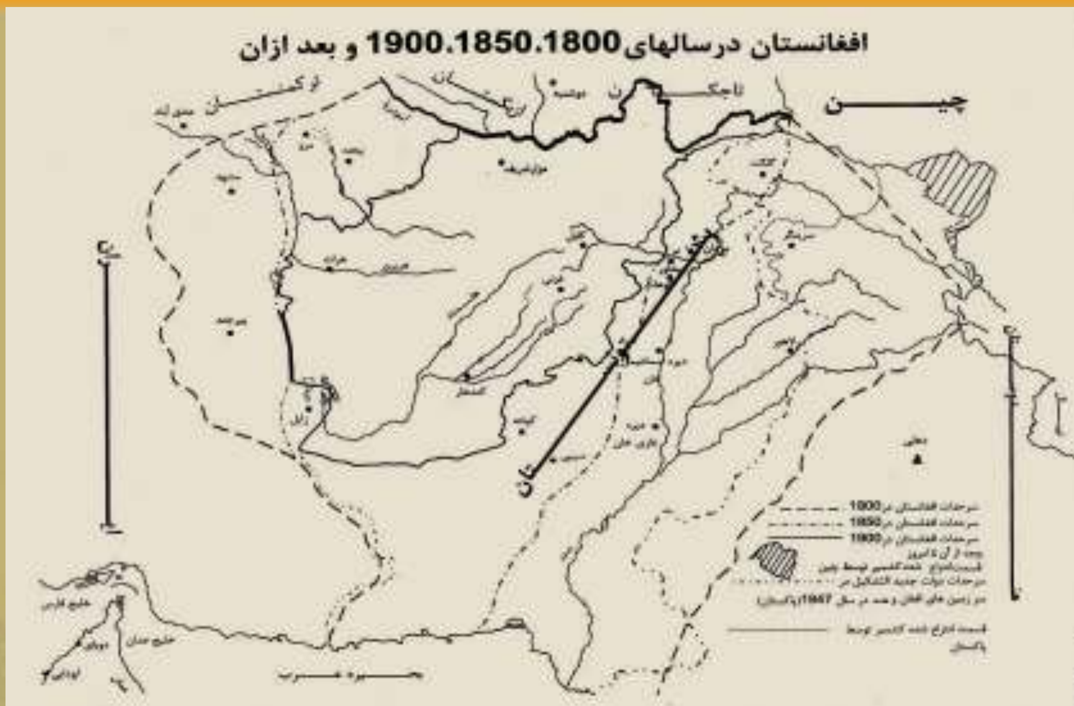
آشنایی شاگردان با تحکیم قدرت مرکزی در افغانستان؛

آشنایی شاگردان با خصوصیات برنامه‌های جنبش مشروطیت؛

آشنایی شاگردان با استرداد استقلال؛

آشنایی شاگردان با برنامه‌های دههٔ دموکراسی.

نقش امیر عبدالرحمن خان درتحکیم قدرت مرکزی چگونه بود؟

در درس گذشته در مورد سلطنت محمد یعقوب خان و عقد معاهدۀ گندمک روشنی انداخته شد. در بحث کنونی پادشاهی امیر عبدالرحمن خان را مرور می‌نماییم.

در سال ۱۸۸۰ میلادی که روزهای شکست نهایی انگلیس‌ها در افغانستان بود، انگلیس‌ها مجبور به ارسال نامه‌ها به امیر عبدالرحمن خان گردیدند و طی این ارتباطات سلطنت امیر عبدالرحمن خان از جانب دولت انگلیس به رسمیت شناخته شد. افغانستان هم هیأتی را به ادامۀ این روابط توظیف نمود . در یکی از اظهارات هیأت افغانی چنین گفته شده بود که: ملت افغان نیز قبلاً امیر عبدالرحمن خان را به پادشاهی برگزیده بودند. از این که دولت انگلیس این سلطنت را به رسمیت می‌شناسد، تشکر.

امیر عبدالرحمن خان موقعی اعلان سلطنت کرد که تجاوزات انگلیس‌ها به افغانستان مصائب فراوان وارد آورده بود. کابل ارزش پایتخت بودن را از دست داده بود. تشکیلات اداری در کشور ازهم پاشیده بود. روابط اداری و سیاسی میان مرکز و اطراف وجود نداشت . سیستم اردو و نیروهای امنیتی در کشور از میان رفته بود. اقتصاد و خزاین دولتی تهی بود. به نسبت جنگ باانگلیس‌ها امور زراعتی و صنعتی در کشور متلاشی شده بود. در این چنین حالات و شرایط امیرعبدالرحمن خان خود را به انجام دو وظیفه مکلف می‌پنداشت:

امیر عبدالرحمن خان

اول تشکیل دولت متمرکز و **دوم** اصلاحات اجتماعی. امیر عبدالرحمن خان در عملی شدن این دو هدف از هیچ عملی مؤثر رو نگشتاند. احیا و ساختار ادارات دولتی را خود نظارت می‌نمود. ادارات غیر ضروری را که موجب تورم تشکیلاتی شده بود ملغا نمود. کارمندان دولتی را مسؤول وظایف محوله می‌پنداشت. مأمورین باید از هر

گونه خطا اجتناب می‌نمودند. حکام دولت مقید به اوامر شخص امیر بودند، که در حقیقت شکل قانون را داشت. همه مقاومت‌های جمعی و انفرادی را در گوشه و کنار کشور قهراً از میان برداشت. هیچ ملایمت را در برابر تعمیم وتطبیق اوامر و احکام دولت مرکزی نمی پذیرفت .

افغانستان نیاز جدی به تشکیلات نظامی داشت . مساعی امیر عبدالرحمن خان به تقویت اردو معطوف بود. اردو و قوای منظم کشور را بیشتر از نود هزار تن منسجم ساخت. به وسیلهٔ این اردو زمینهٔ دولت متمرکز را ایجاد و امنیت سراسری در کشور را تأمین کرد. نهادهای جاسوسی یکی از ارگان‌های بس عمده در نیروهای امنیتی به حساب می‌رفت، امیر شخصاً این دستگاه را مراقبت و اداره می‌نمود.

امیر عبدالرحمن خان به منظور اهداف نظامی و تعمیم قدرت دولتی نیاز به پول داشت. یکی از راه‌های تمویل این مصارف، افزایش مالیات بود. مالیات را ازدیاد بخشید و به گونه‌های مستقیم و غیرمستقیم حصول می گردید.

از کارهای عمدهٔ امیر عبدالرحمن خان یکی هم تبدیل نام **کافرستان** به **نورستان** بود ، برای اولین بار در سال ۱۸۹۱ م دین مبین اسلام در نورستان شایع گردید . **غلام حیدر خان چرخی** که سمت والی ننگرهار را داشت به مردم ابلاغ کرد که هدف دولت، احداث راه از نورستان تا **بدخشان** می‌باشد. هم گام با ابلاغ این خبر تبلیغات برای پخش دین مبارک اسلام آغاز گردید. تمام فعالیت‌های مربوط به تبدیل شدن کافرستان به نورستان طی مدت هشت ماه انجام یافت.

امیر عبدالرحمن خان در مناسبات با ممالک اروپایی به **دولت تزاری** اعتماد نداشت . در روابط سیاسی با کشور ایران موقف بیطرفی خویش را حفظ کرد. در سال ۱۸۸۸م. حین علامت گذاری سرحدی، انگلیس‌ها از کشور ایران جانبداری کردند و با حکمیت غیرعادلانه بدبینی را ایجاد کردند که همین امر باعث انجماد روابط میان ایران و افغانستان گردید. یکی از جدی ترین تخطی در سیاست خارجی آن دوره تعیین خط سرحد شرقی و جنوبی توسط انگلیس‌ها بود. یکی از وقایع نامیمون این دوره، تعیین خط مرزی به نام **خط دیورند** در قسمت‌های جنوبی و شرقی افغانستان بود.

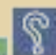
مارتیمر دیورند از جانب انگلیس‌ها در سال **۱۸۹۳** میلادی در رأس هیأت انگلیسی برای تعیین مرز میان هند بریتانوی و افغانستان، توظیف گردید.

موصوف سرحد بین افغانستان و هند بریتانوی را به نفع خویش ترسیم نمود و از راه فشارهای نظامی، اقتصادی و سیاسی بر جانب افغانستان تحمیل نمود که هیچ‌گاه از جانب مردم افغانستان به حیث مرز و سرحد پذیرفته نشده است.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول در مورد چگونه‌گی تحکیم قدرت دولتی در افغانستان معلومات خویش را ارائه نمایند وگروه دوم نظریات شان را در مورد تعیین سرحدات افغانستان در زمان عبدالرحمن خان را در صنف ابراز کنند.

سؤال‌ها

۱ – در مورد به قدرت رسیدن امیر عبدالرحمن خان چه معلوماتی دارید؟
۲ – امیر عبدالرحمن خان ادارهٔ خویش را چگونه تنظیم نموده بود.
۳ – در مورد خط دیورند چه معلوماتی دارید ؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگسالان در مورد دوران امیر عبدالرحمن خان بپرسند و معلومات خویش را در صنف ارائه نمایند.

در رابطه به سلطنت امیر حبیب الله خان چه می‌دانید؟

حبیب الله خان

در درس قبلی به نقش امیر عبدالرحمن خان در تحکیم قدرت مرکزی و نتایج آن اطلاعات حاصل کردید، اکنون سلطنت امیر حبیب الله خان را مورد مطالعه قرار می‌دهیم.

امیر حبیب الله خان بعد از به دست گرفتن قدرت مدت هژده سال فرمان روایی نمود. در آن زمان افغانستان دارای سپاه نسبتاً قوی بود، حکومت مرکزی برهمهٔ کشور حاکمیت داشت. آرامش و امنیت کامل برقرار بود، نظام دولتی اساس نهاده شده بود. درتشکیلات اداری دربار سه نوع منشی وجود داشت. که به نام‌های **منشی حضور**، **منشی خارجه** و **منشی داخله** نامیده می‌شدند. یکی از ادارات به نام **(دارالعدالت)** وجود داشت. مسایل مـــالی تحت نظارت **مستوفی الممالک** اداره می گردید و امور نظامی را شخص امیر کنترول می‌نمود.

امیر حبیب الله خان در مرحلهٔ اول سلطنت به تقوای مذهبی پرداخت. حق گشت و گذار بی لزوم خانم‌ها را، در اماکن مقدس منع کرد.از رقاصه‌های زن در محلهٔ خرابات تقاضا کرد که از پیشه شان منصرف گردند. درماه مبارک رمضان برای مردم فقیر ضیافت افطاری برگذار می‌نمود. موصوف در سال ۱۹۰۲م. لقب **(سراج المله والدین)** اختیار نمود.

امیر حبیب الله خان بعد از به قدرت رسیدن به یک رشته اصلاحات در داخل اقدام کرد. امر جلوگیری از خرید و فروش غلامان و کنیزان را صادرنمود. به دوسیه‌های زندانیان رسیده‌گی به عمل آمد. و تاکید کرد که به عوض تعذیب به مجازات شرعی و حبس اکتفا گردد.

امیر حبیب الله خان به اعمار قصرها علاقه داشت. تعدادی از ساختمان‌های ساخته شده در آن زمان به نام موصوف یاد شده‌اند که نمونه‌های آن را در بسا نقاط کشور به نام‌های **(رباط های سراجیه)**، **(قلعه السراج لغمان)**، **(سراج العمارت ننگرهار)** و **(سراج الامصار در جبل السراج)** می‌یابیم.

امیر حبیب الله خان در مجلس عام چنین گفته بود: «ترقی دولت بدون توسعهٔ علم ممکن نبوده، من تصمیم دارم که در کشور مکاتب را ایجاد و نظریات صاحب نظران را به شکل کتبی خواستگار شوم» مرتبط به مسایل فرهنگی، بنای معارف جدید با تأسیس **لیسهٔ حبیبیه** در سال ۱۹۰۳ م. گذاشته شد که دارای درجه‌های **ابتداییه**، **رشدیه** و **اعدادیه** بود. **مکتب حربیه** در سال ۱۹۰۹ م. در کابل تأسیس و دارای سه صنف اعدادیه و سه صنف حربی بود. مضامین نظری و عملی جزء نصاب شمار می‌شد و به وسیلهٔ اتباع **افغانی** و **ترکی** تدریس می گردید.

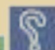
در زمان امیر حبیب الله خان به صنعت نیز توجه گردید. فابریکهٔ چرمگری افتتاح شد که مواد مورد احتیاج قوای مسلح را تهیه می‌نمود. در سال ۱۹۱۳ م. فابریکهٔ پشمینه‌بافی بنیاد گذاشته شد. از تولیدات آن ضروریات پنجاه هزار پارچه دریشی عسکری برآورده می‌گردید. شفاخانهٔ نظامی نیز در زمان امیر حبیب الله خان فعال شده بود که در مقایسه به شفاخانهٔ ملکی کوچکتر بود. این شفاخانه تحت مواظبت داکتران هندی قرار داشت.

امیر حبیب الله خان در سال ۱۹۱۹م. در **کله گوش لغمان** به شکل مرموز به قتل رسید. به تعقیب آن برادرش **نصرالله خان** در**جلا ل آباد** اعلان سلطنت نمود؛ ولی پسرش **امان الله خان** که در کابل بود و با همکاری تعدادی از منورین وطن بر تخت شاهی در کابل حاکم شده و امور کشور را در دست گرفت.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول در مورد نظام اداری دوران امیر حبیب الله خان معلومات دهند و گروه دوم در مورد صنعت آن زمان معلومات خویش را بنویسند.

سؤال‌ها

۱ – در مورد ساختار نظام دولتی دوران امیر حبیب الله خان چه معلومات دارید؟
۲ – سخنان امیر حبیب الله خان را درمورد ترقی کشور چه بود؟
۳ – درمورد صنایع در زمان امیر حبیب الله خان چه معلوماتی دارید؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان تصاویر عمارت‌های ساخته شدهٔ زمان امیر حبیب الله خان را جمع آوری نموده به صنف بیاورند.

افغان‌ها چگونه استقلال خویش را از انگلیس‌ها به دست آوردند؟

جزئیات سلطنت امیر حبیب الله خان و قتل مرموز او در کله گوش لغمان در درس گذشته مورد مطالعه قرار گرفت.در این درس پیروزی‌های مردم افغانستان را در راه حصول استقلال افغانستان مورد بحث قرار می‌دهیم.

شاه امان الله با جلب حمایت مردم توفیق یافت که در سال ۱۹۱۹ میلادی مصادف به سال ۱۲۹۸ هـ.ش سلطنت خویش را اعلان نماید.

امان الله خان مردم افغانستان را به وسیلهٔ اعلامیه‌ها از به قدرت رسیدن خویش آگاه ساخت که در بخشی از این اعلامیه آمده‌بود که: «وقتی که ملت بزرگ تاج شاهی برسرم گذاشت عهد بستم که بایستی دولت افغانستان مانند سایر قدرت‌ها در داخل و خارج آزاد و مستقل باشد؛ باشنده‌گان این سرزمین از هرگونه تجاوز محفوظ و مقید به قانون باشند. کشور و مردم ما جایگاه خویش را در میان مردم جهان باز یابد. ای قوم با غیرت و هوشیار! در حفظ دین، دولت و ملت خود بیدار و در حراست از کشور هوشیار باشید».

امیر امان الله خان به سال ۱۹۱۹م. با ارائهٔ شعارهای تأمین عدالت از حمایت مردم برخوردار گردید. در مدت ده شبانه روز همهٔ ولایات تعهدشان را ابراز داشتند. نعره‌های آزادی‌خواهی همهٔ افغانستان را فرا گرفت.

ادارهٔ امانی به منظور جلوگیری از خطرات احتمالی حملات نیروهای انگلیسی، قوت‌های شان را در مناطق سرحدی جا به جا کردند. با وجود آنکه مرکز عالی سوق و اداره در کشور چنانچه نیاز بود وجود نداشت و نیروهای استعماری برتری‌های مالی و تخنیکی نیز داشتند. به مسائل مربوط به جنگ، برخوردشان نابرابر بود.

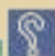
مردم کشور در راه حصول استقلال در جبهات سه گانه تحت رهبری **سردار عبدالقدوس خان** اعتماد الدوله در **قندهار**، **جنرال صالح محمد خان** در **ننگرهار** و **سپه سالار سردار محمد نادرخان** در **پکتیا** با مردم بسیج و یکجا شده و در نتیجهٔ جنگ‌های شدید و فشارهای مردم که سیل آسا بر ضد انگلیس‌ها هجوم بردند، انگلیس‌ها ناگزیر به تصدیق استرداد استقلال افغانستان گردیدند. بعد از اعلام متارکه **علی احمد خان** وزیر داخله افغانستان در سال ۱۹۱۹م. عازم هند گردید. و در **راولپندی** با رئیس هیأت انگلیس به نام **هملتن گرانت** مذاکرات را آغاز و معاهده‌یی را امضا نمود که به موجب آن استقلال کامل کشور از طرف انگلیس‌ها به رسمیت شناخته شد.

شاه امان الله خان همزمان با به قدرت رسیدن به اصلاحات دست زد. این اصلاحات دو مرحله را دربر گرفت. **مرحلهٔ اول** آن سال‌های ۱۹۱۹-۱۹۲۴م. را دربر گرفت و **مرحلهٔ دوم** اصلاحات مربوط سال ۱۹۲۸م. بود.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول در مورد عوامل داخلی و خارجی استقلال بحث نمایند و گروه دوم دربارهٔ برنامه‌های داخلی وخارجی امان الله روشنی بیندازند.

سؤال‌ها

۱- چگونه گی به قدرت رسیدن شاه امان الله خان را واضح سازید.
۲- جزئیات متن اعلامیه امان الله خان از چه قرار بود؟
۳- اصلاحات در سلطنت امیر امان الله خان طی چند مرحلهٔ عملی گردید؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از والدین و بزرگان خویش درمورد استقلال کشور معلومات جمع آوری نموده و در صنف ارائه نمایند.

دست آورد مسافرت‌های امان الله خان از چه قرار بود؟

در درس گذشته معلومات مربوط به پیروزی‌های مردم کشور در برابر استعمار انگلیس خواندید، که نتایج آن استقلال بود. در این بحث دست آوردهای مسافرت‌های امان الله را مورد بررسی قرارمی‌دهیم.

سفرهای امان الله خان به ممالک جهان مدت هشت ماه را در بر گرفت. وی در آن هنگام ۳۸ سال عمر داشت. از طریق **قندهار** و **چمن** به **هند بریتانوی** رفته و در آنجا به گرمی استقبال شد. بیانات امیر امان الله خان برای مردم آنسوی مرز ماهیت ضد استعماری داشت و مردم را به وحدت و دوستی فرا خواند. امیر امان الله به استقلال چنین می‌اندیشید که: «آزادی هدیه داده نمی‌شود، باید آن را حصول کرد.»

امان الله خان به **مصر** نیز سفر نمود و شهریان قاهره از موصوف پذیرایی کردند. از نهادهای علمی، تاریخی و جاده‌های مصر دیدار کرد از کشور مصر به **ایتالیا** رسید و از تمرینات هوابازان ایتالیوی دیدار نمود.

امیر امان الله خان در **فرانسه** با باستان شناسان و انجمن شرق شناسان نیز دیدار داشت و به امضای موافقت نامۀ فرهنگی نیز توفیق یـافت، سپس به **آلمان** رفت و صاحبان صنایع آلمان از امان الله خان استقبال کردند. دهمین سال استرداد استقلال کشور را در آلمان تجلیل نمود و در حین اقامت در آلمان، امان الله خان شش میلیون مارک قرضه دریافت نمود که این مبلغ را به خرید فابریکه‌ها، آلات تخنیکی و جنگ افزارها اختصاص داد.

امان الله خان بعد از آلمان به انگلستان رفت **انگلیس‌ها** نیز امان الله خان را استقبال نمودند. موصوف از کانون‌های علمی انگلیس دیدار نمود و به وی القاب علمی دکترای افتخاری حقوق اعطا شد. بعد به مسکو پایتخت شوروی رفت و از مراکز تربیت نظامی و صنعتی آن کشور بازدید کرد.

امان الله خان بعد از شوروی به ترکیه رفت در **ترکیه** از طرف **مصطفی کمال اتا ترک** به عنوان **پیشوای آزادی ملل شرق** خوانده شد. شاه امان الله خان از ترکیه به ایران رفت، سفر موصوف در کشور **ایران** باعث تقویت دوستی میان دو کشور شد.

امان الله خان بعد از این که به افغانستان برگشت اعلام نمود که کشور ما ثروت‌های گرانبها دارد آنچه که ندارد علم و دانش است، ضرور است آن را فرا گیرد.

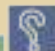
پیامدهای سفر به کشورهای جهان را می‌توان گسترش روابط با ممالک، ارتقای قابلیت دفاعی در امر خریداری اسلحۀ عصری، ایجاد زمینه‌های مساعد برای رشد صنایع و بهره برداری از تکنالوژی و افزایش اعتبار جهانی بر شمرد.

امان الله خان بعد از برگشت به کشور به اصلاحات ادامه داد؛ ولی این اصلاحات بامنافع یک تعداد از حلقات داخلی و خارجی سازگار نبود. از همین جهت برضد آن در گوشه وکنار کشور به تحریکات و تبلیغات علیۀ اصلاحات مفید آن مرحله دست زدند. و در نتیجه صفحۀ جدیدهرج و مرج و عقب گرایی بر سرنوشت کشور مسلط شد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول در مورد عوامل پیروزی استقلال و گروه دوم برنامه‌های اصلاحی امان الله خان را برجسته سازند.

سؤال‌ها

۱- محتوای سخنرانی امان الله خان در هند بریتانوی از چه قرار بود؟
۲- موافقت نامۀ فرهنگی در فرانسه به وسیلۀ کدام شخصیت عقد شد؟
۳- به شاه امان الله خان، کدام یک از رهبران جهان، لقب پیشوای آزادی ملل شرق را اعطا کرد؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان خویش مسائل مربوط به رویدادهای فرهنگی امان ا لله خان را جویا شده و معلومات شان را در صنف ارائه نمایند.

چگونه حبیب الله کلکانی به قدرت رسید؟

در درس قبلی، استقبال رهبران جهان را از سفرهای شاه امان الله خان مورد مطالعه قرار دادیم در این درس چگونه گی؛ به قدرت رسیدن حبیب الله کلکانی را می خوانیم.

مؤرخان، اکثر مخالفت‌ها را ناشی از عقب مانده‌گی جامعه، پایین بودن سطح آگاهی سیاسی و فرهنگی می‌دانند. دوام اصلاحات اجتماعی و اقتصادی دورهٔ امان الله خان که ایجاد محدودیت بر استخدام علمای دینی، تغییر لباس و غیره را در بر داشت اسباب مخالفت را فراهم آورد.

حبیب الله کلکانی مشهور به بچهٔ سقاو از طرف یک عده مردم مورد حمایت قرار گرفت و به وی لقب (خادم دین رسول‌الله) بخشیدند. آن‌هایی که در مخالفت با اصلاحات امانی قرار داشتند از وی حمایت نمودند.

حبیب الله کلکانی درسال ۱۹۲۹م. (۱۳۰۷هـ .ش) وارد، شهر کابل گردید و به هدف مشروعیت بخشیدن حکومت خود، اعلامیه یی را پخش نمود که مخالف اصلاحات دورهٔ امانی بود.

خصوصیات آن مرحله، در برگیرندهٔ اخلال امنیت، چور و چپاول اموال دولتی و رکود تجارت بود. نارضایتی و مخالفت در کشور مدت ۹ ماه ادامه یافت و کشور به خطر جدی روبه رو گردید.

سرانجام مخالفت حبیب الله کلکانی به ناکامی انجامید و زمینه برای سلطنت **سردار محمد نادر خان** هموار گردید.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول در مورد آغاز تحریکات صحبت نمایند و گروه دوم در مورد این بغاوت‌ها به نفع کدام حلقات انجامید، ابراز نظرنمایند.

سؤال

قیام‌های این مرحله به سود کدام نیروها انجامید؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از علمای دین و والدین خویش در موردحبیب الله کلکانی و نقش حلقات معین اجتماعی معلومات کسب نموده در صنف ارائه کنند.

آیا می‌دانید محمد نادر شاه چگونه به سلطنت رسید؟

محمد نادر شاه

در درس قبلی عوامل مختلفی را که موجب به قدرت رسیدن حبیب الله کلکانی گردید؛ به بررسی گرفتیم. در بحث حاضر چگونه گی به قدرت رسیدن محمد نادر شاه را مورد مطالعه قرار می دهیم.

محمد نادر شاه در زمان شاه امان الله به حیث سپه سالار ایفای وظیفه می‌نمود. درجنگ استرداد استقلال افغانستان نقش ادارهٔ جبههٔ جنوب را بر عهده داشت که ضربات قاطع را بر نیروهای انگلیس وارد آورد. بعد از همین پیروزی در میان افغان‌ها مشهور شد. با سقوط دولت امانی هرج و مرج بر اوضاع کشورحاکم گشت. در این هنگام محمد نادر خان که قبل از آن در پکتیا نام نیک کسب کرده بود ، مردم را برای حصول قدرت تحت نام شاه امان الله به دور خود جمع نمود.

سردار محمدنادر خان، پکتیا را به مرکز فعالیت‌های سیاسی و نظامی مبدل کرد. دوازده هزار تن از قبایل و اقوام مختلف را متحد ساخت و در سال ۱۹۲۹ میلادی به سوی کابل حرکت کرد وکابل را نجات داد. محمدنادر خان از همان آغاز، سیاست دلجویی متنفذین محلی را روی دست گرفت. هدف از این همدردی‌ها جلوگیری از مخالفت‌های متنفذین بود که در جریان هرج ومرج نه ماهه در کشور به قدرت‌های محلی نایل آمده بودند.

محمد نادر خان امور اداری کشور را با برادران خویش تقسیم نمود و **سردار محمدهاشم خان**

را به حیث صدراعظم تعیین کرد. در دورهٔ صدارت نامبرده یک رشته تحولات تدریجی عملی شد.

خصوصیت عمدهٔ این مرحله را تمرکز قدرت سیاسی در خانواده، تشکیل می داد. در جریان سلطنت محمد نادر شاه که چهار سال را دربرگرفت وضع امنیتی کشور رو به بهبود گذاشت و اقتدار دولت مرکزی به اطراف کشور به شکل تدریجی وسعت یافت. در تشکیل اداری- دولتی کشور بار دیگر تلاش صورت گرفت حمایت هواخواهان نهضت امانی که با شرایط موجود نا ساز گار بودند جلب گردید. اصلاحات ادامه یافت؛ ولی بسیار آهسته سیر می‌نمود.

محمد نادر خان در سال **۱۹۳۳** میلادی در جریان تجلیل از جشن معارف به وسیلهٔ یک تن ازمتعلمان **لیسهٔ نجات** به نام **عبدالخالق** به قتل رسید.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول درمورد کارهای محمد نادر خان قبل از به قدرت رسیدن معلومات ارائه نمایند و گروه دوم در مورد خصوصیات عمدهٔ آن دوره معلومات دهند.

سؤال‌ها

۱- محمد نادر شاه در جنگ استرداد استقلال چه نقشی داشت؟

۲- چرا محمد نادر شاه به دلجویی متنفذین دست زد؟

۳- محمد نادر شاه چگونه به قتل رسید؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان در مورد خانوادهٔ محمد نادرشاه معلومات به دست آورند و در صنف ارائه کنند.

آیا می‌دانید که محمد ظاهر شاه چهل سال سلطنت کرد؟

محمدظاهر شاه

در درس قبلی چگونه گی به قدرت رسیدن وحاکمیت محمد نادر شاه را مورد مطالعه قرار دادیم. در درس کنونی دوام سلطنت محمد ظاهر شاه را مورد مطالعه قرار می‌دهیم.

بعد از مرگ محمد نادرشاه پسرش **محمد ظاهر** که بیشتر از نزده سال عمر نداشت؛ به عنوان پادشاه افغانستان اعلان گردید. در آغازسلطنت زمام امور به طور عمده دردست **محمدهاشم خان** و برادرانش بود.

دوران صدارت سردار محمدهاشم خان

سردار محمدهاشم خان در پادشاهی محمد نادر خان به حیث صدر اعظم مقرر و این سمت را بعد از مرگ نامبرده نیزدر اختیار داشت. موصوف برای تجدید اداره سعی نمود و تشکیلات ملکی را باردیگر اصلاح و ساختار اداری کشور را به نایب الحکمه و حکومت‌های اعلی تقسیم کرد. اشخاص مورد اعتماد خویش را در ادارات و ولایات مقرر نمود.

در دوران او توجه به معارف افغانستان صورت گرفت با وصف آن‌که از لحاظ کمی و کیفی چشم‌گیر نبود، با آن هم از ایجاد فاکولته‌های **طب**، **حقوق** و **ادبیات** در چوکات وزارت معارف آن زمان و افتتاح تعدادی دیگری از مکاتب می‌توان یادکرد.

در دوران صدارت محمدهاشم خان وضع اقتصادی کشور بهبود نیافت، مردم در وضعیت نابسامانی به سر می‌بردند. نود فیصد نفوس کشور را دهقانان تشکیل می‌دادند که مصروف تولیدات زراعتی ومالداری بودندو ابزار کارشان همان وسایل ابتدایی تولید بود.

دوران صدارت سردار شاه محمود خان

صدراعظم شاه محمود خان

در پایان **جنگ جهانی دوم**، سردار محمدهاشم خان جای خود را به حکومت **شاه محمود خان** خالی کرد. نامبرده به نام پدر دموکراسی شهرت یافت. بنا بر آن تحولات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی داخلی مسیر سیاست خارجی را نیز متحول ساخت.

حکومت سردار شاه محمودخان به طرح و توسعهٔ مناسبات با ممالک جهان از جمله **ایالات متحدهٔ آمریکا**، **هند**، **مصر** و ممالک دیگر دست زد. درهمین موقع نماینده گی ملل متحد در افغانستان زیر نام **((ادارهٔ ارتباط امداد تخنیکی ملل متحد))** ایجاد شد، و زمینه برای طرح پلان‌های کارشناسان ملل متحد روی دست گرفته شد.

در صدارت شاه محمود فعالیت‌های سیاسی برای انتخابات آزاد، آزادی مطبوعات، ایجاد انجمن‌ها، سازمان‌ها و احزاب سیاسی آغاز گردید. در سال ۱۹۴۹ میلادی انتخابات به راه افتاد. در نتیجهٔ این انتخابات یک عده از شخصیت‌های سیاسی کشور از جانب مردم به حیث نماینده‌گان به پارلمان راه یافتند.

در این مرحله پارلمان به عملکرد حکومت نظارت داشت . تأمین حقوق و آزادی‌های مردم، تدوین قوانین جدید از مطالبات وکلا شمرده می‌شد. در بعضی از ادارات به منظور پیشبرد امور، اصولنامه‌ها به وجود آمد. به طور نمونه می‌توان از اصولنامهٔ مؤسسات صنعتی برای کار و کارگر یاد کرد که به ابتکار **عبدالمجید زابلی** طرح ریزی شده و به اجرا گذاشته شد.

دوران صدارت محمد داوود خان

صدراعظم محمد داوود

سردار محمد داوود، شخصیت‌های تحصیل کرده را در امور اداری گماشت. در حکومت افغانستان، بعد از برگزاری **لویه جرگه** ۱۹۵۵ میلادی مطابق ۱۳۳۴ شمسی نقش حلقات محافظه کار را تضعیف کرد. در این دوره افغانستان در قطار ملل آزاد جایگاه معین را کمایی نمود. محمد داودخان در زمان صدارت خویش جنبش عدم انسلاک را حمایت و افغانستان به عنوان یکی از اعضای کشورهای جنبش عدم انسلاک شناخته شد. محمد داوودخان به صفت صدراعظم افغانستان مانند **جمال عبدالناصر**، **جواهر لعل نهرو** و **عبدالرحیم سکارنو** از جایگاه خاصی در آن نهضت برخوردار بود. در این دوره موقف افغانستان در **سازمان ملل متحد** نیز ارتقا یافت. یکی از فعالیت‌ها در سیاست خارجی آن زمان حمایت منورین در مقابل **دولت پاکستان** و تعقیب پالیسی اثر گذار بر حل مسألهٔ تاریخی **دیورند** بود. یکی از کارهای مؤثر در این دوره طرح و تطبیق پلان‌های پنج ساله اول و دوم بود.

انکشاف اقتصادی در صدارت محمد داوودخان طرح و مورد تطبیق قرار داده شد. تعدادی از شاهراه‌ها اعمار گردید و میدان‌ها و خطوط هوایی نیز افزایش یافت. از لحاظ فرهنگی واجتماعی هم تحولاتی به وجود آمد. مشارکت زنان در حیات اجتماعی معمول شد که اثر بس بزرگی بر امور تولیدی و اجتماعی برجا گذاشت.

محمد داوودخان به گسترش روابط تجاری افغانستان با کشورهای جهان کوشید. در سال ۱۳۴۰ شمسی هم‌زمان با برگزاری جشن استرداد استقلال کشور نمایشگاهی در کابل ایجاد شد که در آن کالاهای تولیدی و تجاری چهل کشور جهان در معرض نمایش قرار گرفت.

دوران صدارت دکتر محمد یوسف

بعد از تصویب قانون اساسی کشور در سال ۱۳۴۳ شمسی مطابق ۱۹۶۵م. شرایط، برای نامزد شدن وزیر معادن وصنایع قبلی **دکتر محمد یوسف** به پست صدارت مساعد گردید و حکومت مطابق قانون اساسی از خانوادۀ سلطنتی مجزا شد.

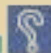
از لحاظ اجتماعی و سیاسی تحولات عمیق در کشور رونما گردید، مطابق قانون اساسی زمینۀ آزادی بیان فراهم گردید. قانون احزاب سیاسی اعلان، ولی عملی نبود. با این همه یک تعداد احزاب دارای اندیشه‌های راست وچپ به شکل آشکار و پنهان به فعالیت پرداختند. در این حرکت‌های سیاسی مکاتب شهر کابل و ولایات و پوهنتون کابل نقش عمده داشتند. شورای ملی در مباحثات خویش به مسایل عمدۀ اجتماعی و فرهنگی می‌پرداخت، قوانینی را با نظرداشت منافع ملی و حالات بین المللی مطرح وتصویب می‌نمودند. کار از دوازده ساعت در روز به هشت ساعت کاهش یافت. به حقوق زنان توجه شد و حق کار برای اتباع کشور تسجیل گردید.

در پایان صدارت دوکتور یوسف حکومت‌ها یکی‌پی‌دیگری روی کار شدند، که هر یک برنامه‌های خاصی را تعقیب می‌نمودند.در دوران **محمدهاشم میوند وال، نور احمد اعتمادی، دوکتور عبدالظاهر** و **محمد موسی شفیق** پروژه‌های عمرانی، انکشافی، فرهنگی و اجتماعی عملی گردید. درماه سرطان سال ۱۳۵۲ مطابق جولای ۱۹۷۳- م طی کودتای سفید، سلطنت شاهی در کشور سقوط نمود و عوض آن اولین نظام جمهوری در افغانستان تحت ادارۀ مستقیم محمد داوودخان، اساس گذاشته شد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول ده سال اخیرسلطنت ظاهر شاه را برجسته ساخته، ارائه نمایند.گروه دوم برنامه‌های حکومت‌های دور اول سلطنت را شرح دهند.

سؤال‌ها

۱ – محمد ظاهر چگونه به سلطنت رسید؟
۲ – چرا سردار محمدهاشم خان به اصلاح تشکیلات ملکی دست زد؟
۳ – به شاه محمود خان در دوران صدراتش چه لقب داده شد؟
۴– شخصیت‌های که در نهضت عدم انسلاک نقش برازندۀ داشتند نام ببرید؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان خویش در مورد دوران دموکراسی دکتر محمد یوسف بپرسند و معلومات خویش را در صنف ارائه نمایند.

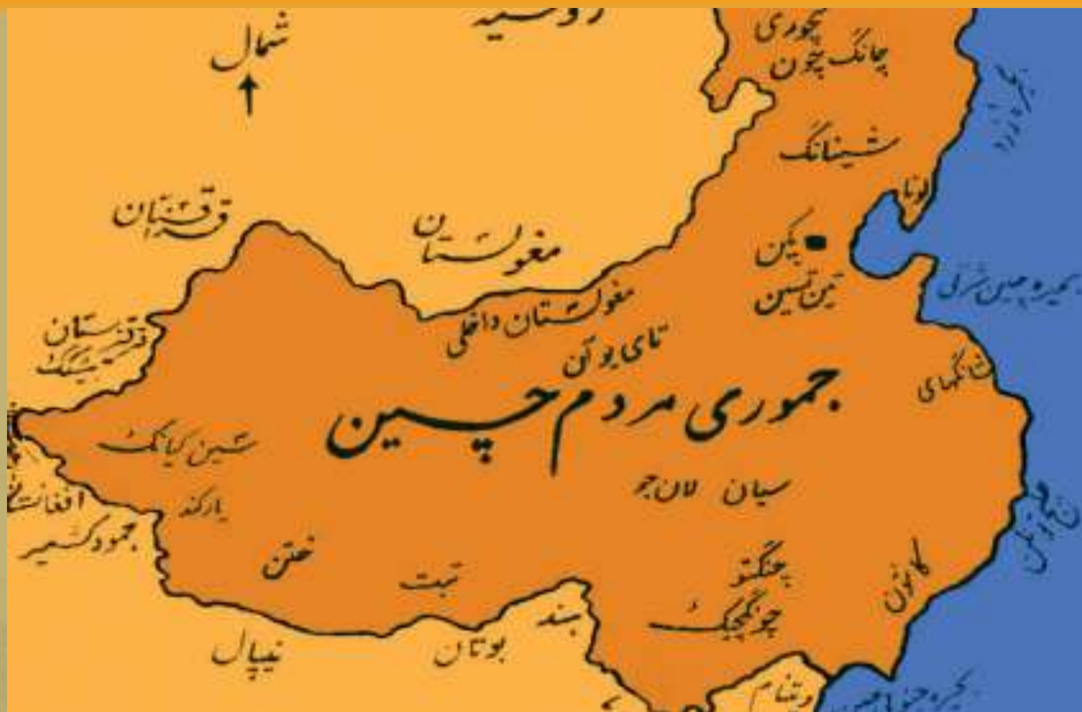
فصل چهارم

تاریخ معاصر کشورهای همجوار افغانستان

اهداف فصل چهارم

آشنایی شاگردان با موقعیت کشورهای همجوار؛
آشنایی شاگردان با ارزش‌های فرهنگی کشورهای همجوار؛
آشنایی شاگردان با تغییرات و تحولات سیاسی معاصر در کشورهای همجوار.

درمورد چین یا پرنفوس ترین کشور جهان چه معلوماتی دارید؟

طوری که می‌دانید یکی از کشورهای همجوار ما چین است. در صنف قبلی با تاریخ این کشور در عصر باستان، قرون وسطی و جدید آشناشدید. در این درس به معرفی تاریخ معاصر آن می‌پردازیم .

چنان‌که در نقشه می‌بینید، **چین** در نیم کره شمالی در قسمت شرقی **قارهٔ آسیا** و ساحل غربی **اقیانوس آرام** واقع گردیده وسومین کشور بزرگ دنیا می‌باشد. زیادتر از نه میلیون کیلومتر مربع مساحت دارد. نفوس چین مطابق احصائیهٔ سال ۲۰۰۶ میلادی یک ملیارد و سه صد میلیون نفربوده که ۲۲ فیصد جمعیت جهان را تشکیل می‌دهد، این رقم شامل ساکنین**هانگ کانگ** و **تایوان** نمی‌باشد. کشور چین دارای ۵۶ اقلیت ملی بوده که بیش از ۸ فیصد کل جمعیت را تشکیل می‌دهد متباقی ۹۲ فیصد از نژاد **خان (هان)** می‌باشد که طی قرون متمادی در همین سرزمین زیست نموده اند. در عصر معاصر دولت **منچو** تجارت با **انگلیس‌ها** را محدود کرده تحت نظارت قرار داد وخواهان تجدید نظر در مقررات تجارتی بودند. انگلیس‌ها نیز تلاش کردند که از طریق **هندوستان** به گسترش تجارت با جهان بپردازند. بنابرآن، تجارت انگلیس با چین متکی به همین دلایل بود و هدف اساسی شان را تجارت تریاک در بر می‌گرفت. این‌گونه روابط تجارتی دارای پیامدهای ناگوار به کشور چین شد و منتج به **جنگ تریاک** در سال ۱۸۴۱ تا ۱۸۶۰ میلادی گردید.

داکتر سون یات سن که به نام پدر چین نو (مدرن) مشهور است، اولین رئیس جمهور چین بوده است و رهبری حزب **گومین تانگ** را به عهده داشت. او توانست آخرین بقایای رژیم منچو را از بین برده و در چین رژیم جمهوری را ایجاد کند. موصوف مردم چین را به طور کلی به پنج گروه نژادی تقسیم کرده بود: ۱- خان ۲- منچو ۳- مغولی ۴- تبتی ۵- خویی

پایتخت جمهوری خلق چین شهر **پکن (بی جینگ)** می‌باشد که یکی از مراکز عصر کهن بوده و سابقه تاریخی آن به ۳۰۰۰ سال قبل باز می‌گردد.

این شهر حدود ۱۰۰۰ سال قبل بازسازی شده و هفت قرن قبل، **قوبلای خان** پکن را پایتخت دایمی خود قرار داد و تا کنون به استثنای سال ۱۹۲۸ – ۱۹۴۹ گومین تانگ پایتخت خود را به **نن جینگ** انتقال داد، پکن همواره مرکز سیاسی کشور بوده است.

مائو

مائو و انقلاب ۱۹۴۹م.

در اواخر ۱۹۴۸ نیروهای حزب کمونیست به سراسر شمال و شمال شرقی چین مسلط گردیدند. در ۱۹۴۹م. پکن بدون کدام مقاومت سقوط کرد و به دست نیروهای حزب کمونست افتاد. از فاصله بین ماه‌های اپریل و نوامبر همان سال اغلب شهرهای چین بدون خون ریزی به دست کمونیست‌ها افتاد. **چیانکایچک** با گروه کوچک از سربازان خود به تایوان فرار نمود. بعد از اشغال پکن و درهم شکستن قوای چیا نکایچک حزب کمونیست به پیروزی قاطع و نهایی رسید و **مائو** روز اول ماه اکتوبر ۱۹۴۹ در میدان صلح آسمانی پکن، تأسیس جمهوری خلق چین را اعلان نمود. در جمهوری خلق چین بر علاوه مذاهب **کنفونسیسم، تائوئسیم** و **بودیسم** از ادیان متعدد دیگر نیز پیروی می گردد. اکثریت مردم معتقد به دین واحد نیستند تا در کشور رسمیت یافته باشد. از سال ۱۹۹۰م. به بعد نیز تسهیلات بیشتری در رابطه با اجرای شعایر مذهبی در نظر گرفته شد. پیروان مذاهب اجازه یافتند مراسم مذهبی خود را بدون آن که به سایر ادیان ضرری برساند برپا نمایند. در حال حاضر در چین ۴۷ مؤسسه عالی مذهبی وجود دارد، مانند **انستیتوت مطالعات بودییزم، الهیات اسلامی، موسسه آموزشی کلیسا پروتستان، کاتولیک** و در حدود ۲۰۰۰۰۰ متخصص امور مذهبی با نشریه آن فعالیت دارد. زبان چینی بر خلاف تمام زبان‌ها دارای حروف الفبا نمی باشد؛ بلکه زبان چینی نمایندۀ معنی‌ها است. امروز زبان چینی به چندین لهجۀ کلی تقسیم می‌شود مانند **پکنی، کانتونی، شانگهای**، زبان **ماندارین** به عنوان زبان رسمی کشور شناخته شده است. در جمهوری مردم چین از سال ۱۹۴۸ تا حال چهار بار قانون اساسی تغییر کرده و آخرین بار در سال ۱۹۹۹ با داشتن ۴ بخش و ۱۳۸ ماده از طرف کنگرۀ ملی خلق چین مورد تأیید قرار گرفته است.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند . گروه اول راجع به موقعیت و پایتخت چین ، گروه دوم در مورد مذاهب و زبان‌های مروج در چین معلومات خویش را در صنف ارائه نمایند.

سؤال‌ها

۱- چین از نگاه نفوس(جمعیت) و مساحت به سطح جهان، کدام موقعیت را دارا می‌باشد؟
۲- جمهوری خلق چین دارای کدام نوع رسم الخط می‌باشد؟
۳- زبان رسمی چین کدام است؟
۴- مذاهب معمول و مروج چین کدام‌ها اند؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان راجع به تجارت وصنعت چین معلومات به دست آورده و در صنف ارائه نمایند.

درس بیست ونهم

آیا با تاریخ و سرزمین پاکستان آشنایی دارید ؟

چنانکه می‌دانید جمهوری اسلامی پاکستان یکی از کشورهایی است که با مملکت ما مرز مشترک دارد که در این درس به طور فشرده به معرفی گرفته می‌شود.

پاکستان کشوری است که در جنوب آسیا موقعیت داشته، پایتخت آن شهر **اسلام آباد** می‌باشد.

این کشور سرحد آبی هزار کیلومتری با **خلیج عرب** در قسمت جنوب دارد.کشور پاکستان از لحاظ ساختارنظام **جمهوری فدرال** و متشکل از چهار ایالت به نام‌های **پنجاب**، (**سند**، **بلوچستان** و **پښتونخوا**) می‌باشد. دین رسمی کشور، **اسلام**، زبان رسمی، **اردو** و واحد پولی آن **روپیهٔ** پاکستانی است. از نظر جمعیت مقام هشتم را در میان کشورهای جهان دارا است و نفوس آن مطابق احصاییهٔ سال ۲۰۰۶ بالغ بر یکصد شصت و پنج ملیون نفر می‌باشد.

محمد علی جناح

پاکستان کشور جوان است که حدود بیش از نیم قرن عمر دارد. زمانی که جنگ جهانی دوم به پایان رسید،

محمد علی جناح برای استقلال پاکستان بیشتر فشار آورد. دولت بریتانیا با تجزیۀ شبه قاره هند به دو کشور هند و پاکستان موافقت نمود.

در اگست سال ۱۹۴۷ میلادی **هند** و **پاکستان**، استقلال خویش را اعلان کردند. محمدعلی جناح موفق نشده بود که **مسلم لیگ** را به صورت یک حزب سیاسی کارا پس از استقلال درآورد، بعد از استقلال، این تشکلات وضع بدتر پیدا کرده و از اهمیت افتاده بود.

سیاستمداران تنها برای قدرت فردی فعالیت می کردند. تنش‌ها و رقابت‌های فرقه‌یی جناح‌های شرقی و غربی پاکستان سرچشمه اصلی تضعیف دولت بود. منازعه بر سر کشمیر نیز وضع را وخیم تر ساخت و اوضاع اقتصادی بدتر شد.

خان عبدالغفار خان یکی از بنیان گذاران **(جنبش عدم خشونت)** و هم از جمله شخصیت‌های بزرگ سیاسی و مبارز ملی شبه قاره هند می‌باشد که در آزادی و استقلال هند و ایستاده گی در مقابل تجاوز استعمار نقش مهم و ارزنده را ایفا نموده است. موصوف مانند سایر رهبران عصر خویش چون **مهاتما گاندی** و محمد علی جناح در بیداری و تشکل مردم شبه قاره به خاطر آزادی سهم فعال داشته و رسالت ملی و تاریخی را ادا نموده است.

پاچا خان (خان عبدالغفار خان)

جدایی پاکستان شرقی

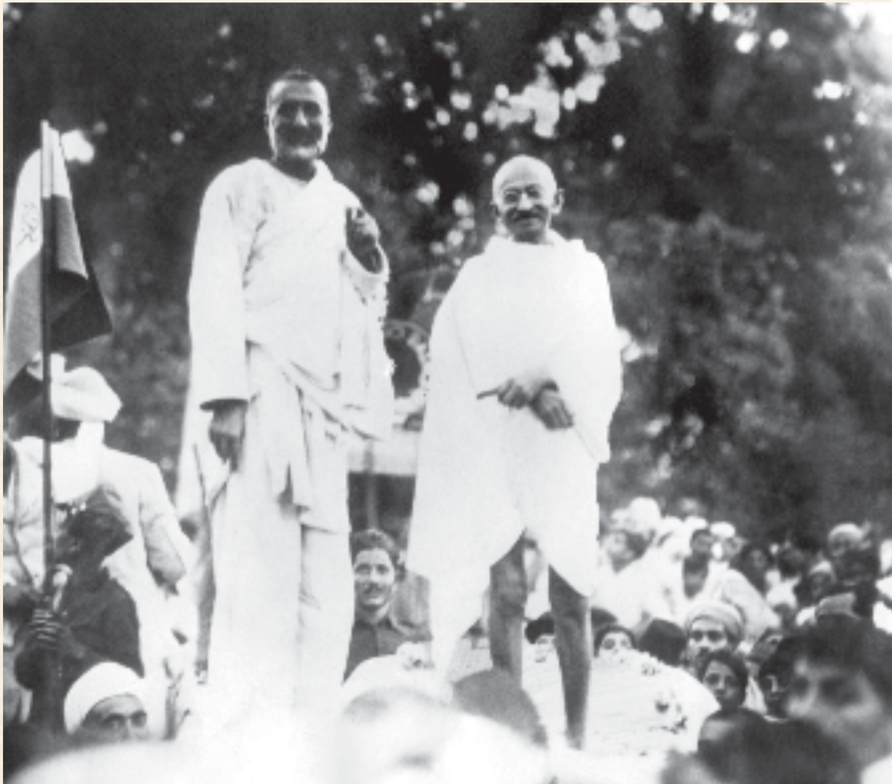
گردانندهگان **لیگ عوامی بنگال** در تابستان سال ۱۹۶۸ میلادی همراه با ۳۵ بنگالی دیگر تحت رهبری **مجیب الرحمن** متهم به جدا سازی پاکستان شرقی گردید. **یحیی‌خان** و **بوتو** به تقاضای مجیب الرحمن برای خودمختاری جناح شرقی اعتراض کردند و گشایش مجلس ملی که طبق برنامه می بایست در مارچ ۱۹۷۱م. انجام پذیرد به تعویق افتاد. در پی این ماجرا مجیب الرحمن اعلان اعتصاب کرد و حزب لیگ عوامی اقدام به دست گرفتن حکومت پاکستان شرقی نمود. رئیس جمهور یحیی خان برای گفتگو با مجیب الرحمن وارد (داکه) در جناح شرقی شد.

مجیب الرحمن شخصیتی نبود که به ساده‌گی تسلیم شود، او در جریان دهۀ نخست پدید آمدن پاکستان در عهد دو حکومت دموکراتیک، وزیر کابینه بود، از این‌که برای استقلال پاکستان شرقی مبارزه می کرد حکومت نظامی پاکستان، نامبرده را زندانی کرد.

یحیی خان گفتگوهای را در مارچ ۱۹۷۱م. برای بیرون رفت بن بست که مجلس با آن روبه رو بود، در صدد برآمد که از خواسته‌های مجیب الرحمن بکاهد؛ ولی هیچ یک از دو طرف حاضر نبودند فرصت را از دست بدهند، گفتگوها در ۲۵ مارچ به پایان رسید.

یحیی خان پس از ختم مذاکره فرمان زندانی کردن مجیب الرحمن را صادر نمود. مجیب الرحمن به پاکستان غربی منتقل شد، روز بعد پاکستان شرقی خود را کشور مستقل به نام **بنگله دیش** اعلام کرد. ارتش پاکستان برای سرکوب قیام از طریق هوا از جناح غربی وارد عمل شد، هزاران نفر بنگالی کشته شدند و در حدود ده میلیون آواره به هند پناه برد. در نتیجه در سال ۱۹۷۳م. در ماه جولای مجلس شورای ملی پاکستان به **ذوالفقار علی بوتو** اجازه داد تا استقلال بنگله دیش را به رسمیت بشناسد و در فبروری ۱۹۷۴م. دولت پاکستان، بنگله دیش را به عنوان دولت مستقل به رسمیت شناخت.

بعد از تجزیۀ پاکستان به کشورهای پاکستان و بنگله دیش، دوکشور از هم جدا شده، سرنوشت دوگانه را تعقیب نمودند. جمهوری اسلامی پاکستان بعد از حکمروایی یحیی خان زمام داران چون **ایوب خان، ضیأالحق، بینظیر بوتو، نوازشریف، پرویز مشرف، آصف زرداری** یکی بعد از دیگر به قدرت رسیدند و نقش خویش را در حیات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی پاکستان ایفا نمودند.

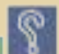

خان عبدالغفار خان و مهاتما گاندی

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول درمورد آزادی پاکستان معلومات خویش را در صنف بگویند و گروه دوم در مورد شخصیت‌های آزادی خواه آن زمان مباحثه نمایند.

سؤال‌ها

۱ – پاکستان در کدام سال استقلال خویش را از بریتانیا به دست آورد؟
۲ – کشور پاکستان ازچند ایالت تشکیل گردیده است؟ نام ببرید.
۳ – بنگله‌دیش چرا از پاکستان جدا شد؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان در مورد گذشتهٔ پاکستان معلومات جمع‌آوری نموده در صنف ارائه نمایند.

درس سی‌ام

آیا با تاریخ و موقعیت جمهوری اسلامی ایران آشنایی دارید؟

قسمی که آگاهی دارید جمهوری اسلامی ایران یکی از کشورهای همجوار ما می‌باشد که در غرب افغانستان موقعیت دارد. کشور ایران از جملهٔ ممالکی است که در قارهٔ آسیا قرار دارد. مساحت خاک آن ۱۶۴۸۱۹۵ کیلومتر مربع بوده، نفوس آن حدود ۷۰/۰۰۰/۰۰۰ نفر می‌شود. دین رسمی کشور، **اسلام** و زبان آن **فارسی** می‌باشد.

ایران در عصر پهلوی

پاشیده‌گی اوضاع سیاسی، اجتماعی و اقتصادی ایران بعد از جنگ جهانی اول و استقرار نظام سوسیالیستی در روسیهٔ شوروی، احتمال سرایت این‌گونه افکار به کشورهای همجوار، نارضایتی مردم ایران از نا امنی و نا امیدی محافل ملی از حکومت **احمد شاه** قاجار، زمینهٔ کودتای **رضا خان پهلوی** را فراهم ساخت.

هنگامی که رضا شاه پهلوی به کمک انگلستان بر مسند سلطنت نشست ؛ جهان در میان دو جنگ جهانی نفس می‌کشید. رضاشاه پهلوی، برنامهٔ گسترده یی را برای تنظیم امور اداری و اقتصادی کشور در دست گرفت. ایران فاقد نظام اداری منسجم، اردوی منظم، نظام بانکی و اقتصادی مدرن بود. از نظر بین‌المللی نیز شرایط چندان آرام نبود. ایران در محاصرهٔ نیروی‌های **روسیه** در شمال و **بریتانیا** در جنوب قرار گرفته بود، بریتانیا می‌کوشید از ایران به عنوان راهی برای سلطه جویی‌های خود در هند و خاور دور بهره‌برداری نماید.

رضاشاه در دورهٔ پادشاهی خود با قدرت سلطنت کرد و تمام امور مملکتی را در دست خود داشت.

مهمترین اقدامات رضاشاه عبارت بود از: ایجاد اردوی منظم و منسجم، تجدید نظام‌محاکماتی، تدوین مجموعه قوانین مدنی و جزایی، تأسیس ادارهٔ ثبت و احوال نفوس، صدور کارت‌های هویت، تأسیس ادارهٔ ثبت املاک، ساختمان راه آهن سراسری، تأمین کارخانه‌های نخ، تأسیس بانک ملی، نشر پول، ایجاد شرکت‌ها، اعمار شهرها، ایجاد پوهنتون تهران و جایگزین کردن تقویم شمسی به عوض قمری به عنوان تقویم رسمی، بر علاوهٔ آن او با استبداد سلطنت کرد. در مدت سلطنتش بسیاری از آزادی‌خواهان به زندان فرستاده شده یا اعدام شدند. حجاب زنان ممنوع شد و ملاها در فشار و اذیت قرار گرفتند. رضا شاه بعد از حملهٔ متفقین بر ایران

در سال ۱۳۲۰ شمسی از سلطنت کناره‌گیری کرد و زمام کشور به فرزند ارشد و ولیعهد سلطنت **محمدرضا** تعویض گردید و خود عازم افریقای جنوبی شد.

محمد رضا شاه پهلوی

محمدرضا شاه پهلوی فرزند رضا شاه دومین پادشاه خاندان پهلوی است که بعد از استعفای پدر به گونه رسمی عهده‌دار سلطنت گردید.

محمدرضا شاه در سال‌های نخست سلطنت با مشکلات وبحران‌های متعدد مواجه بود؛ ولی توانست به یک سلسله اقدامات مهم دست زند که از جمله می‌توان به مواردی چون کنفرانس تهران، ایجاد نخستین فرستندهٔ تلویزونی، تأسیس بانک مرکزی، حق انتخاب شدن زنان در مجلس سنا و شورا، اعمار سدهای بزرگ آبی، ایجاد لولهٔ گاز بین شوروی و ایران، توسعه و تحکیم روابط دیپلماتیک با کشورها، ایجاد نیروگاه هسته‌یی و تأسیس کارخانه‌های موترسازی اشاره نمود؛ اما وابسته‌گی وی به غرب و اعمال سیاست‌های غیرمذهبی و محدود ساختن آزادی‌های سیاسی موجب نارضایتی روشنفکران و روحانیون ایران گشت. در زمان او نیز زندان‌ها از آزادی‌خواهان پر بود، اعدام و شکنجهٔ آن‌ها رواج داشت تا سرانجام در اثر ادامهٔ نارضایتی‌ها محمدرضا شاه در ماه جدی سال ۱۳۵۷ شمسی در اثر بروز قیام و انقلاب مردم ایران، کشور را همراه با کلیه اعضای خانوادهٔ خود به قصد **مصر** ترک گفت.

انقلاب ۱۳۵۷ ایران که به آن انقلاب اسلامی هم گفته می‌شود، قیامی بود به رهبری **آیت‌الله سید روح‌الله خمینی** و با شرکت اکثریت مردم، احزاب و روشنفکران ایران، که نظام‌شاهی را سرنگون و مقدمات روی کار آمدن جمهوری اسلامی را فراهم نمود. در ماه ثور ۱۳۵۸ زمانی که ایرانیان با اکثریت قاطع ۹۸,۲٪ در قالب یک رفراندم با نوع حکومت جمهوری اسلامی (به عنوان نظام حکومتی آینده) موافقت کردند، پادشاهی ایران به شکل رسمی به «**جمهوری اسلامی ایران**» تبدیل شد.

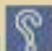

آیت الله سید روح الله خمینی

رهبران انقلاب اسلامی از آغاز بر سه نکته بیش از هر چیز دیگر تأکید داشتند، تسلط بر استبداد حاکم، ایستاده گی در برابر اعمال دولت های خارجی و مسایل فرهنگی، همین سه عامل زمینه را برای اتحاد احزاب، جریان‌ها و گروه‌ها مساعد گردانید و انقلاب اسلامی را به پیروزی رساند. آیت‌الله سید روح‌الله خمینی رهبر مذهبی ایران بعد از پانزده سال تبعید دوباره به ایران عودت و ابوالحسن بنی صدر به عنوان اولین رئیس جمهور ایران انتخاب گردید. در سال ۱۳۶۸ امام خمینی از دنیا رفت و جرگهٔ خبره گان، آیت‌الله خامنه‌ای را به رهبری انقلاب انتخاب کرد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند. گروه اول راجع به اوضاع اجتماعی و سیاسی در عصر پهلوی و گروه دوم در مورد علل انقلاب اسلامی معلومات ارائه نمایند.

سؤال‌ها

۱-خاندان پهلوی چگونه به قدرت رسید؟
۲-اقدامات عمدهٔ رضاشاه پهلوی را نام بگیرید.

فعالیت خارج صنف

شاگردان از اولیا و بزرگان راجع به وقوع انقلاب اسلامی معلومات حاصل و در صنف ارائه نمایند.

درس سی یکم

آیا در مورد کشور ازبکستان معلومات دارید؟

چنان که می دانید جمهوری ازبکستان یکی از کشورهای است که سرحد مشترک با افغانستان دارد که در این درس به فشردهٔ تاریخ آن می پردازیم.

ازبکستان کشوری است در آسیای میانه که دارای سرحد مشترک با کشورهای **افغانستان**، **تاجیکستان**، **ترکمنستان**، **قرقیزستان** و **قزاقستان** می‌باشد. پایتخت ازبکستان شهر **تاشکند** است. مساحت ازبکستان ۴۰۰۴۴۷ کیلومتر مربع، نفوس آن مطابق احصاییهٔ سال ۲۰۰۶ میلادی بالغ بر ۲۷۳۰۰۰۰۰ نفر می گردد. زبان رسمی آن **ازبکی** و روسی می‌باشد.

در ایام باستان به ویژه از سدهٔ ششم میلادی به بعد موجی از کوچیان ترک تبار در مناطق آباد آسیای میانه رخنه کردند. آنان از جمله در **وادی فرغانه** اسکان گزیدند که به مرور زمان، برخی از مردمان بومی خصوصیات ترکی کسب کردند. ترک تبارها در قریه‌ها و شهرها ماندگار شدند.

برخلاف روند تاریخی مهاجرت ترکان به منطقه، شمار زیادی از مردم در محلات مختلف آسیای میانه هویت قبلی خود را حفظ کردند.

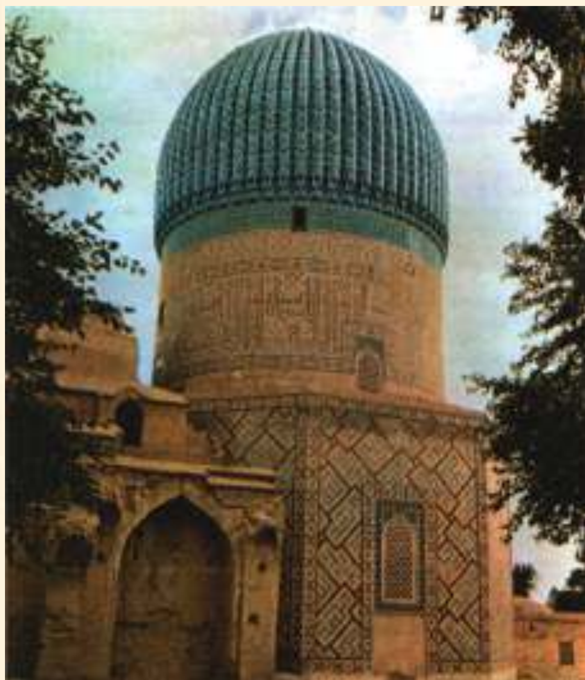
با ظهور و گسترش اسلام، در قرن دهم میلادی، منطقهٔ کنونی ازبکستان جز از قلمرو **سامانیان** بود. با گذشت زمان به ترتیب **غزنویان**، **سلجوقیان**، **خوارزمشاهیان**، **مغولان**، **تیموریان** و **ازبکان** در آن حکمروایی نمودند. در حال حاضر کشور ازبکستان دارای ۱۲ ولایت و یک جمهوری خودمختار است که عبارتند از:

۱- تاشکند ۲- اندیجان ۳- بخارا ۴- فرغانه ۵- جیزک ۶- نمنگان ۷- نوایی
۸- قشقه دریا ۹- سمرقند ۱۰- سردریا ۱۱- سرخان دریا ۱۲- خوارزم
۱۳- جمهوری خودمختار قره قالپاقستان

سرزمین ازبکستان دارای معادن مس، سنگ زغال و نفت می‌باشد. در تولید صنعت فولاد، نساجی و مواد غذایی پیشرفت قابل ملاحظه داشته است.

در سدهٔ نزدهم میلادی، غرب و شمال ازبکستان زیر سلطهٔ خانان خوارزم و جنوب ازبکستان بخشی از خانات بخارا بوده است. خانان بخارا و خوارزم در سال ۱۸۶۶ زیر سلطهٔ روسیه درآمدند.

پس از انقلاب اکتوبر ۱۹۱۷م. در شوروی، ازبکستان نیز یکی از جمهوری‌های اتحاد جماهیر سوسیالستی شوروی گردید. این جمهوری بعد از فروپاشی شوروی سابق در سال ۱۹۹۱م. به استقلال سیاسی خویش نایل آمد و در رأس حکومت آن **اسلام کریم‌اف** قرار گرفت.

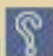

یکی از بناهای اسلامی

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند گروه اول درمورد ایالت‌ها، گروه دوم راجع به صنایع مهم ازبکستان از همدیگر بپرسند.

سؤال‌ها

۱– ترک تبارها چه وقت در آسیای میانه اسکان اختیار نمودند؟
۲– ازبکستان فعلی دارای چند ایالت می‌باشد؟
۳– صنایع عمدهٔ ازبکستان را کدام اقلام تشکیل می‌دهند؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان راجع به انقلاب اکتوبر و مرکز مهم فرهنگ و تمدن اسلامی چون بخارا معلومات کسب و در صنف ارائه نمایند.

آیا با مردم و تاریخ تاجیکستان آشنایی دارید؟

می‌دانید که جمهوری تاجیکستان در شمال با کشور ما مرز مشترک دارد. در این درس به تاریخ مختصر آن می‌پردازیم.

جمهوری تاجیکستان کشوری است که در آسیای مرکزی و در شمال افغانستان موقعیت دارد. پایتخت آن شهر **دوشنبه**، زبان رسمی آن **فارسی** با لهجهٔ تاجیکی است، همچنان زبان روسی نیز کاربرد گسترده در امور تجارتی و حکومتی دارد. واحد پولی آن **سامانی** می‌باشد.

با توجه به نقشهٔ بالا گفته می‌توانید که تاجیکستان با کدام کشورها مرز مشترک دارد. مساحت خاک تاجیکستان ۱۴۳۱۰۰ کیلومترمربع و جمعیت آن مطابق احصاییهٔ سال ۲۰۰۶ میلادی بالغ به هفت ملیون سه صدو بیست هزار نفرمی‌رسد.

سرزمین تاجیکستان امروزی که در گذشته به نام **سغد** یاد می‌گردید، در زمان **داریوش اول** جزیی از قلمرو امپراتوری **هخامنشی** به حساب می‌رفت. پس از حملهٔ **اسکندر مقدونی**، تاجیکستان جزیی از امپراتوری‌های **سلوکی**، **پارت**، **کوشانی** و **ساسانی** بوده است.

در سال ۷۱۵ میلادی در زمان حکومت **امویان** به تصرف عرب‌ها درآمد و مردم تاجیکستان به دین مقدس اسلام مشرف شدند. در سدهٔ دهم میلادی بخشی از قلمرو **سامانیان** شد. بعد از سامانیان به ترتیب **غزنویان**، **سلجوقیان**، **خوارزمشاهیان**، **مغولان** و **تیموریان** و **ازبکان** در سرزمین تاجیکستان حکمروایی نمودند.

در سدهٔ نزدهم میلادی، شمال تاجیکستان **(خجند)** جزیی از خانان **خوقند** و جنوب تاجیکستان بخش از خانان **بخارا** بوده است. خانان بخارا در سال ۱۸۶۶ م و خانان خوقند در سال ۱۸۶۸ م. به

تصرف روسیه درآمد.

پس از انقلاب اکتوبر، در سال ۱۹۲۸م جمهوری تاجیکستان یکی از جمهوریت‌های اتحاد جماهیر سوسیالستی شوروی گردید. تا سال ۱۹۹۱م عضویت اتحاد جماهیر شوروی را دارا بود که بعد از فروپاشی نظام سوسیالستی به استقلال سیاسی خویش نایل گردید.

مدت‌ها پس از استقلال تاجیکستان، جنگ داخلی پنج ساله بین دولت تاجیکستان و مخالفان اسلامگرا به رهبری **عبدالله نوری** درگرفت. در این درگیری‌ها بیش از پنجاه هزار نفر کشته و زیادتر از هفتصد هزار نفر بی خانمان شدند، تا بالآخره در اثر وساطت حکومت افغانستان تحت ریاست استاد برهان الدین ربانی رییس جمهور وقت **سازمان ملل متحد**، عهدنامه صلح بین نیروهای متخاصم به امضا رسید.

آرامگاه شاه اسماعیل

کشور تاجیکستان دارای سه ایالت و یک منطقهٔ خودمختار است که عبارتند از:

- ایالت ختلان به مرکزیت قرغان تپه
- ایالت سغد به مرکزیت خجند
- ایالت قراتگین به مرکزیت کافرنهان
- منطقهٔ خودمختار کوهستان بدخشان به مرکزیت خاروغ

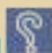
تاجیکستان فقیرترین کشور در بین جمهوریت‌های سابق اتحاد شوروی بود. دین اکثریت مردم آن اسلام می‌باشد، **ازبک‌ها** و **روس‌ها** به شمول اقلیت‌های **اوکراینی** ، **چینی** و **تاتاری** در این کشور سکونت دارند.

صنایع مهم تاجیکستان تولید برق و زغال سنگ به شمار می‌رود.

فعالیت داخل صنف

شاگردان به دو گروه تقسیم شوند . گروه اول راجع به زبان و گروه دوم در مورد پیشنهٔ اسلام در تاجیکستان از همدیگر پرسان نمایند.

سؤال‌ها

۱- تاجیکستان را بر روی نقشه نشان دهید که در کدام قسمت آسیا موقعیت دارد.

۲- تغییرات عمده در تاجیکستان بعد از فروپاشی اتحاد شوروی سابق کدام‌ها بوده است؟

۳-کدام سلسله (خاندان)های مشهور در تاجیکستان حکمراویی نمودند؟

فعالیت خارج صنف

شاگردان از بزرگان در مورد انقلاب اکتوبر و اثر آن بالای تاجیکستان معلومات حاصل نموده و در صنف ارائه نمایند.

آیا به تاریخ و سرزمین مردم ترکمنستان آشنایی دارید؟

طوری که می‌دانید جمهوری ترکمنستان یکی از کشورهای همجوار افغانستان می‌باشد که در این درس به فشردهٔ تاریخ آن می‌پردازیم.

جمهوری ترکمنستان یکی از کشورهای تازه به استقلال رسیده از شوروی سابق می باشد. دین مردم آن اسلام و زبان آن‌ها **ترکمنی** و **روسی** می‌باشد. مساحت ترکمنستان ۱۰۰۴۸۸ کیلومتر مربع بوده، نفوس آن مطابق احصائیهٔ سال ۲۰۰۶ میلادی بالغ بر پنج میلون هفت صد و بیست و نه هزار نفر می‌باشد. ۷۲ فیصد مردم ترکمنستان به زبان ترکمنی صحبت می کنند و نزدیک به ۹۰ فیصد از جمعیت آن را ترکمن‌ها تشکیل می‌دهند. سایر اقلیت‌ها چون **روس‌ها، ازبک‌ها** و هم تعدادی از **قزاقان** در جمهوری ترکمنستان به سر می‌برند.

ترکمنستان از نگاه اقتصادی، کشوری در حال رشد و انکشاف بوده، در تولید صنعت پنبه، نفت و گاز پیشقدم است و یک سوم ذخایر گاز جهان را دارا می باشد، به خصوص از تولید گاز و صادرات آن به روسیه، اکراین و تعداد کشورهای دیگر سالانه مقدار هنگفت سرمایه را به دست می‌آورد.

جمهوری ترکمنستان در ماه اکتوبر سال ۱۹۹۱ میلادی در نتیجهٔ رفراندم استقلال سیاسی خود را اعلام نمود. قانون اساسی جدید در سال ۱۹۹۲ میلادی توسط مجلس ترکمنستان به تصویب رسید.

بر اساس مواد قانون اساسی جدید، ترکمنستان کشوری دارای رژیم جمهوری است. در این کشور رئیس جمهور صلاحیت دارد مقامات قوهٔ اجرائیه و قضائیهٔ کشور را منصوب نماید و هم نامزدهای انتخابات مجلس را تصویب نماید. مطابق مفاد قانون اساسی ترکمنستان رئیس جمهور، رئیس «شورای وزیران» نیز می باشد. در سیاست خارجی، ترکمنستان کشوری است که موضع بی طرفی اختیار نموده، این موضع ترکمنستان در سال ۱۹۹۵ میلادی از سوی مجمع عمومی سازمان ملل متحد به تصویب رسید.

ترکمنستان نظریهٔ توسعهٔ توأم با صلح و ثبات در منطقهٔ پیچیدهٔ آسیای مرکزی را برای جهان پیشنهاد نموده است. بعد از تصویب موضع بیطرفی مسألهٔ استراتژیک تأمین منافع ملی ترکمنستان به عنوان کشور مستقل در جامعهٔ جهانی حل شده است و روز ۱۲ دسامبر در این کشور جشن ملی و روز بیطرفی اعلام گردیده است.

ترکمنستان پایبند به توسعهٔ فعال همکاری‌های منطقه یی است و این امر را می توان در فعالیت‌های سازمان ایکو مشاهده نمود. کشورهای عضو ایکو با بیش از ۳۱۰ ملیون جمعیت، خود را به عنوان سازمان تأثیرگذار در روابط بین المللی معرفی کرده است و این امر نشانه یی از ایجاد جامعهٔ جدید منطقه یی با خصوصیات تاریخی و فرهنگی خاص آن می باشد.

فعالیت داخل صنف

شاگردان راجع به موقعیت، زبان و ملیت‌های دیگر ساکن در ترکمنستان از همدیگر سؤال نمایند.

سؤال‌ها

۱- کشور ترکمنستان در کدام گوشهٔ آسیا موقعیت دارد؟

۲- ترکمنستان در کدام سال آزادی و استقلال سیاسی خویش را کسب نمود؟